

Witamy w powiecie Olpe

**Informacje dla imigrantów i
nowych obywateli**

Stopka redakcyjna

Wydawca

We współpracy z instytucjami, organizacjami i związkami powiatowymi.

Wsparcie uzyskano od:

Ministerium für Arbeit,
Integration und Soziales
des Landes Nordrhein-Westfalen

Ministerium für
Schule und Weiterbildung
des Landes Nordrhein-Westfalen

Informacje znajdujące się w niniejszej broszurze bazują w większości na publikacji „Willkommen in Deutschland – Informationen für Zuwanderer“ [„Witamy w Niemczech – Informacje dla imigrantów”], którą stworzył i opublikował *Federalny Urząd ds. Migracji i Uchodźców* na zamówienia Federalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Treść w znacznej mierze odpowiada stanowi prawnemu na rok 2014. Należy mieć jednak na uwadze, że poszczególne przepisy prawa mogły ulec zmianie.

Wskazówka

Ze względu na czytelność tekstu zrezygnowano ze zwrotów rozróżniających płci np. Pan/Pani. Wszystkie zwroty dotyczą obydwu płci.

Zmiany przepisów prawnych, adresów i numerów telefonów mają wpływ na aktualność broszury lub powodują jej częściową nieważność. Dlatego w ważnych sprawach należy zasięgać informacji zawsze na miejscu.

@ www.kreis-olpe.de/Bildung-Soziales

@ www.kommunale-integrationszentren-nrw.de

Informacje na temat

numer telefonu

adres e-mail

@ adres internetowy

Dokumentacja zdjęciowa

Luftbild Olpe / Kreis Olpe, Landrat Frank Beckehoff / Frank Beckehoff; Kreisgebiet Olpe / FD 62 Kreis Olpe, Maennchen_Idee – Energietal Toggenburg (str. 11), Anflug – Lupo / pixelio.de (str. 11), Deutsch – knipseline / pixelio.de (str. 12), Einbürgerung – MAIS Plakat DIN A2 (Gruppe) (str. 17), Kraftomnibus – StVO_Zeichen 1024-14 (str. 18), Schienenbahn – StVO_Zeichen 1024-15 (str. 18), Schülerticket / ZWS (str. 18), MobilitätsCard / ZWS (str. 18), GTÜ-Prüfingenieur_GTÜ_pixelio.de (str. 20), Geschäftsfrau 3 – Konstantin Gastmann / pixelio.de (str. 20), Bauarbeiter – Paul-Georg Meister / pixelio.de (str. 20), Café am Heckeschen Markt – Anja Müller / pixelio.de (str. 20), Frau am Computer – Paul-Georg Meister / pixelio.de (str. 20), GTÜ-Prüfingenieur Lkw – GTÜ / pixelio.de (str. 20), Gute Besserung! – Cornerstone / pixelio.de (str. 21), spiegel – lichtkunst / pixelio.de (str. 24), Schlüsselszene – birgitH / pixelio.de (str. 25), Babyfüßchen – Katrin Schindler / pixelio.de (str. 26), Frisch geschlüpft – Christian v.R. / pixelio.de (str. 26), Etwas Schönes mit Legosteinen – www.helenesouza.com / pixelio.de (str. 28), Integration – Dieter Schütz / pixelio.de (str. 30), Stethoskop – Halina Zaremba / pixelio.de (str. 32), Rollstuhl – Dieter Schütz / pixelio.de (str. 34), Münzen und Scheine – Andreas Hermsdorf / pixelio.de (str. 36), Unsere Kameraden – Philipp Stolzenberg / pixelio.de (str. 38), Kind mit Trompete 1 – RainerSturm / pixelio.de (str. 38), Schuss und... - Time Reckmann / pixelio.de (str. 38), T-EV-A (str. 38), Nordrhein-Westfalen – Ich-und-Du / pixelio.de (str. 40), Stadtpläne der Städte und Gemeinden / FD 62 Kreis Olpe (str. 52-58)

Spis treści

Słowo powitalne starosty powiatu Olpe	7
Przewodnik poruszania się po broszurze.....	8
Powiat Olpe.....	9
Wjazd do Niemiec.....	11
1. Przepisy wjazdowe	11
2. Informacje o dołączeniu do małżonka	11
Nauka języka niemieckiego	12
1. Nauka języka niemieckiego.....	12
2. Kurs integracyjny	12
Informacje i doradztwo	14
1. Doradztwo w zakresie migracji dla dorosłych imigrantów	14
2. Służby migracyjne dla młodzieży – doradztwo dla młodzieży imigranckiej	14
3. Agencje integracyjne.....	15
Pobyt i naturalizacja.....	16
1. Osoby odpowiedzialne za kontakt po przyjeździe do Niemiec.....	16
2. Informacje o prawie pobytu:	16
3. Naturalizacja.....	17
Poruszanie się	18
1. Autobus i kolej	18
2. Bilet szkolny.....	18
3. Karta mobilności (MobilitätsCard)	18
Praca i zawód.....	20
1. Uznawanie zagranicznych świadectw i dokumentów	20
2. Doradztwo zawodowe, pośrednictwo miejsc pracy i nauki	21
3. Prawo pracy: Czas pracy, urlop i choroba.....	21
4. Dochody i podatki	22
5. Bezrobocie.....	22
Mieszkanie	24
1. Poszukiwanie mieszkania	24
2. Co po przeprowadzce?	24
3. Czynsz i prawo najmu.....	25
Dzieci i rodzina	26

1. Cięża i ochrona macierzyństwa	26
2. Urlop rodzicielski, zasiłek wychowawczy.....	26
3. Położne.....	26
4. Dodatek i zasiłek na dzieci.....	27
5. Doradztwo rodzinne	27
6. Możliwości opieki nad dzieckiem	28
Szkoła, kształcenie zawodowe i zawód.....	30
1. System szkolnictwa w Niemczech.....	30
2. Kształcenie zawodowe.....	31
Zdrowie i profilaktyka.....	32
1. Telefony alarmowy.....	32
2. Pomoc w razie choroby i wypadków	32
3. Badania profilaktyczne.....	33
4. Poradnia leczenia narkomani i uzależnień, grupy samopomocy	34
5. Integracja osób niepełnosprawnych	34
6. Starość i opieka	34
Finanse i ubezpieczenia.....	36
1. Transakcje pieniężne i środki płatnicze	36
2. Ubezpieczenia	36
3. Wsparcie.....	37
Czas wolny.....	38
1. Stowarzyszenia i związki	38
2. Organizacje imigranckie.....	38
3. Spotkania młodzieżowe i domy wielopokoleniowe	38
Życie w Niemczech.....	40
1. Porządek polityczny i prawny	40
2. Partie i zaangażowanie polityczne	40
3. Rady ds. Integracji	41
4. Religia	41
Spis kontaktów	42
Plany miasta	50

Słowo powitalne starosty powiatu Olpe

Szanowni Państwo,
Drodzy Mieszkańcy,

serdecznie witamy w powiecie Olpe!

Z biegiem lat Niemcy stały się jednym z najważniejszych krajów Europy przyjmujących imigrantów i uchodźców. Podczas gdy w latach 60. i 70. masowo werbowano z zagranicy siłę roboczą, dzisiaj powody migracji ludności stały się bardziej zróżnicowane. Powiązana z tym różnorodność kulturowa społeczeństwa jest coraz bardziej widoczna czy to w oświacie, w kontekście struktur rynku pracy, jak np. zabezpieczenie wykwalifikowanego personelu, czy też promowania zaangażowania obywatelskiego. Głównym zadaniem powiatu Olpe jest potraktowanie tego rozwoju jako szansy, a w kontekście zmian demograficznych śledzenie kwestii integracji rodzin ze środowisk imigrantów.

Aby proces integracji nowo przybyłych osób, a także tych, którzy od wielu lat żyją już w Niemczech przebiegał pomyślnie, konieczne jest przygotowanie pomocy i możliwości wsparcia dla ludzi na miejscu. Liczne grupy, związki i organizacje imigrantów – a przede wszystkim miasta i gminy powiatu Olpe – posiadają już wieloletnie doświadczenie w pracy na rzecz integracji i istotnie przyczyniają się do zwieszenia szans edukacyjnych i możliwości uczestnictwa w życiu publicznym wszystkich żyjących tu osób.

Niniejsza broszura powinna Państwu ułatwić przyjazd i aklimatyzację w Niemczech, w szczególności w powiecie Olpe, a także zapewnić ogólną pomoc w rozwiązywaniu praktycznych problemów dnia codziennego. Powinna stanowić przewodnik, jak radzić sobie w pierwszych tygodniach pobytu i przekazywać informacje na temat ważnych osób pierwszego kontaktu na miejscu.

W przypadku pytań szczegółowych i sugestii chętnie Państwu pomogą pracownicy Gminnego Centrum Integracji powiatu Olpe.

Z okazji przyjazdu i zamieszkania w powiecie Olpe życzę Państwu wszystkiego dobrego i mam nadzieję, że Sauerland już wkrótce stanie się Państwa drugą ojczyzną i poczują się tu Państwo jak u siebie w domu!

Olpe, czerwiec 2014

Frank Beckehoff, starosta powiatu Olpe

Przewodnik poruszania się po broszurze

Planują Państwo przeprowadzkę do Niemiec, bądź przybyli Państwo do Republiki Federalnej niedawno, aby zamieszkać tu na stałe? Taki krok pociąga za sobą wiele zmian. Niniejsza broszura ma być przewodnikiem i dzięki podstawowym informacjom ma Państwu pomóc w integracji i szybkim odnalezieniu się w nowej ojczyźnie.

Prawdopodobnie mają Państwo wiele pytań: Jak mogę znaleźć pracę? Gdzie mogę lepiej nauczyć się mówić po niemiecku? Jakie dokumenty są ważne? Gdzie moje dzieci mogą pójść do szkoły? W przypadku tych i innych pytaniach pomocne będą informacje zawarte na następnych stronach. Znajdą tu Państwo również porady, gdzie można się zwrócić ze szczegółowymi pytaniami, np. do pracowników doradztwa migracyjnego w okolicy (patrz str. 48) Wiele problemów można także rozwiązać, pytając o radę sąsiadów, kolegów z pracy lub przyjaciół.

Broszura odpowiada na te pytania:

Powiat Olpe

Powiat Olpe składa się z siedmiu miast i gmin.

■ ■ ■ Wjazd do Niemiec

1. Przepisy wjazdowe

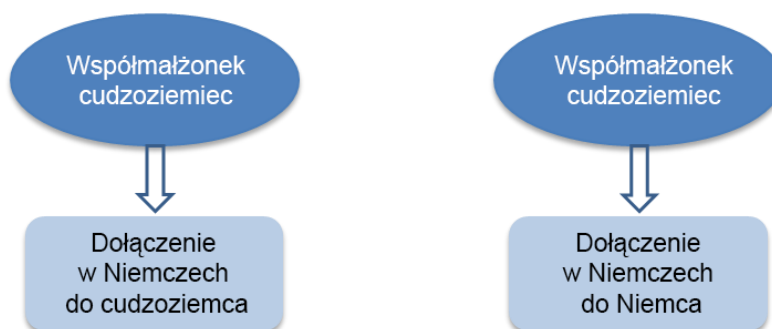
Obywatele państwa członkowskiego Unii Europejskiej mogą wjechać do Niemiec bez wizy. Od cudzoziemców z innego kraju pochodzenia jest z zasady wymagane posiadanie **wizy**. Jeżeli chcą Państwo pracować w Niemczech, to zasadniczo będą musieli Państwo wystąpić o wizę. Wymóg ten nie dotyczy obywateli Unii Europejskiej, Islandii, Liechtensteinu, Norwegii i Szwajcarii.

Szczegółowe informacje dotyczące procedury składania wniosku znajdują się w broszurze „Willkommen in Deutschland – Informationen für Zuwanderer” [„Witamy w Niemczech – Informacje dla Imigrantów”], którą można otrzymać między innymi w Urzędzie ds. Cudzoziemców Powiatu Olpe i w Poradni dla imigrantów.

2. Informacje o dołączeniu do małżonka

Jeśli współmałżonek będący obcokrajowcem chce do Państwa dołączyć w Niemczech istnieją różne uregulowania w tej kwestii. Wszystko zależy od tego, czy współmałżonek dołączy w Niemczech do obywatela Niemiec, czy też do obcokrajowca.

W przypadku szczegółowych pytań dotyczących dołączania do małżonka należy zwracać się do pracowników Urzędu ds. Cudzoziemców Powiatu Olpe.

Urząd ds. Cudzoziemców powiatu Olpe: Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 0 ✉ auslaenderbehoerde@kreis-olpe.de

@ www.kreis-olpe.de/Auslaenderangelegenheiten

Biuro Spraw Zagranicznych: ☎ 030 1817 2000

@ www.auswaertiges-amt.de → „Einreise und Aufenthalt” [„Wjazd i pobyt”]

Federalny Urząd ds. Migracji i Uchodźców: ☎ 0911 943 6390 @ www.bamf.de

Poradnie dla migrantów (patrz str. 48)

■□□ Nauka języka niemieckiego

Jeśli chcą Państwo zamieszkać na stałe w Niemczech, należy się możliwie jak najszybciej nauczyć języka niemieckiego. To pomoże w poznawaniu nowych ludzi, komunikowaniu się w życiu codziennym, a przede wszystkim w znalezieniu pracy.

1. Nauka języka niemieckiego

Jeśli nie opanowali Państwo języka niemieckiego na tyle, aby posługiwać się nim w życiu codziennym, powinni Państwo albo są zobowiązani pod pewnymi warunkami do uczestnictwa w kursie językowym. W powiecie Olpe następujące instytucje oferują kurs języka niemieckiego:

Kurs ze certyfikatem językowym	kursy językowe związane z zawodem	pozostałe kursy
Volkshochschule (VHS) (uniwersytet ludowy)	Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej (DAA)	▪ IN VIA ▪ Institut für internationale Sprachen (IFINS), Siegen (Instytut języków międzynarodowych)

2. Kurs integracyjny

Kursy integracyjne składają się z kursu językowego oraz kursu orientacyjnego. Kurs integracyjny obejmuje z reguły 660 godzin:

- Na **kursie językowym** przerabia się ważne tematy z życia codziennego jak na przykład zakupy, zdrowie, praca i zawód.
- W trakcie **kursu orientacyjnego** przekazywane są podstawowe informacje dotyczące Niemiec.

Ponadto oferowane są specjalnie kursy integracyjne:

- **Kursy integracyjne dla kobiet**, tj. takie, w których uczestniczą tylko kobiety i które ukierunkowane są na ich potrzeb (w przypadku IN VIA z równoczesną możliwością opieki nad dziećmi)
- **Kursy alfabetyzacji** dla osób potrzebujących pomocy w czytaniu i pisaniu (Volkshochschule Siegen)

Po zakończeniu kursu integracyjnego muszą Państwo przystąpić do egzaminu. Po zdaniu egzaminu otrzymują Państwo „Świadectwo Integracji”. Takie świadectwo może być bardzo przydatne podczas poszukiwania pracy.

Urząd ds. Cudzoziemców powiatu Olpe: Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 0 ✉ auslaenderbehoerde@kreis-olpe.de

@ www.kreis-olpe.de/Auslaenderangelegenheiten

Federalny Urząd ds. Migracji i Uchodźców:

☎ 0911 943 6390 @ www.bamf.de/integrationskurs

Kursy integracyjne i językowe (patrz str. 44)

- Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej (DAA): Bahnhofstraße 15, 57462 Olpe
☎ 02761 / 838 6901 ✉ info.olpe@daa.de @ www.daa-olpe.de
- IFINS – Instytut Języków Międzynarodowych: Koblenzer Straße 29, 57072 Siegen
☎ 0271 / 7700 788 ✉ info@ifins.de @ www.ifins.de
- IN VIA: Kolpingstraße 62, 57462 Olpe
☎ 02761 / 921 1711 ✉ invia@caritas-olpe.de @ www.invia-caritas-olpe.de
- Uniwersytet ludowy Olpe: Kurfürst-Heinrich-Str. 34, 57462 Olpe
☎ 02761 / 923 630 ✉ info@vhs-kreis-olpe.de @ www.vhs-kreis-olpe.de
- Uniwersytet Ludowy Siegen (Kursy alfabetyzacji):
Koblenzer Straße 73, 57072 Siegen
☎ 0271 / 333 1519 ✉ vhs@siegen-wittgenstein.de
@ www.siegen-wittgenstein.de/vhs

Poradnie dla migrantów (patrz str. 48)

1. Doradztwo w zakresie migracji dla dorosłych imigrantów

Pracownicy poradni ds. migracji udzielą Państwu pomocy szybko i bez zbędnej biurokracji. Najczęściej znają oni problemy, które mogą pojawić się po przyjeździe i w trakcie aklimatyzacji w Niemczech

W powiecie Olpe następujące organizacje oferują **bezpłatne doradztwo**:

- Caritas - usługi specjalistyczne związane z integracją i migracją

- Związek Robotniczej Opieki Społecznej (AWO)

- Verein für soziale Arbeit und Kultur Südwestfalen e. V. (VAKS)
(Stowarzyszenie na rzecz pracy społecznej i kultury)

2. Służby migracyjne dla młodzieży – doradztwo dla młodzieży imigranckiej

Służby migracyjne dla młodzieży (Jugendmigrationsdienst – JMD) oferują bezpłatne doradztwo i pomoc w sprawach szkoły, kształcenia i zdobycia zawodu. Wsparcie młodzieży i młodych dorosłych dotyczy poprawy integracji językowej, społecznej, szkolnej i zawodowej.

Służby migracyjne dla młodzieży pomagają w szczególności

- podczas nabywania kompetencji językowych,
- w kwestii edukacji szkolnej i studiów,
- w uznawaniu świadectw i dyplomów kwalifikacji zawodowych,
- w kwestiach znalezienia zawodu i wykształcenia,
- podczas etapu zmiany: szkoła – kształcenie zawodowe – zawód,
- w sprawach prywatnych i sytuacjach kryzysowych,
- w kontakcie z innymi placówkami specjalistycznymi i instytucjami.

3. Agencje integracyjne

Agencje integracyjne wspierają i pomagają ludziom ze środowisk imigrantów w aklimatyzacji w ich nowej ojczyźnie. Do podstawowych zadań w ich pracy należy budowanie potencjału i rozwijanie zaangażowania na zasadzie urzad honorowy oraz przygotowywanie zróżnicowanej oferty dotyczącej integracji. Do tego zalicza się na przykład prowadzenie kawiarni dla rodziców, kursy malarstwa i zajęcia sportowe dla dzieci, a także seminaria i kształcenie ustawiczne jak i projekty prowadzone w ramach wolontariatu.

W powiecie Olpe znajdują się dwie agencje integracyjne:

- Niemiecki Czerwony Krzyż (DRK)
- Diakonia Południowa Westfalia

Urząd ds. Cudzoziemców powiatu Olpe: Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 0 ✉ auslaenderbehoerde@kreis-olpe.de

@ www.kreis-olpe.de/Auslaenderangelegenheiten

Federalny Urząd ds. Migracji i Uchodźców ☎ 0911 943 6390 @ www.bamf.de

Agencje integracyjne

- Niemiecki Czerwony Krzyż (DRK) Löherweg 9, 57462 Olpe
☎ 02761 / 2643 ✉ info@kv-olpe.drk.de @ www.kv-olpe.drk.de
- Diakonia Południowa Westfalia: Friedrichstraße 27, 57072 Siegen
☎ 0271 / 5003 103 ✉ integrationsagentur@diakonie-sw.de
@ www.diakonie-sw.de → „Einrichtungen“ [„Ośrodki”]
→ „Beratung und Begegnung“ [„Doradztwo i spotkania”]

Poradnie dla migrantów

- Związek Robotniczej Opieki Społecznej (Arbeiterwohlfahrt): Koblenzer Str. 136, 57072 Siegen ☎ 02721 / 338 60 ✉ info@awo-siegen.de @ www.awo-siegen.de
- Caritas - usługi specjalistyczne związane z integracją i migracją Kolpingstraße 62, 57462 Olpe ☎ 02761 / 921 1420 ✉ info@caritas-olpe.de @ www.caritas-olpe.de
→ „Einrichtungen“ [„Instytucje”] → „Fachdienst für Integration und Migration”
[„Placówki specjalistyczne związane z Integracją i Migracją”]
- Związek Międzynarodowy: Służby migracyjne dla młodzieży:
Hohler Weg 1, 57439 Attendorn ☎ 02722 / 632 595, 0151 6291 5708
✉ jmd-olpe@internationaler-bund.de @ www.jugendmigrationsdienste.de
- Verein für soziale Arbeit und Kultur Südwestfalen e. V.
(Stowarzyszenie na Rzecz Pracy Socjalnej i Kultury): Sandstraße 12, 57072 Siegen
☎ 0271 / 387 830 ✉ info@vaks.info @ www.vaks.info

■□□ Pobyt i naturalizacja

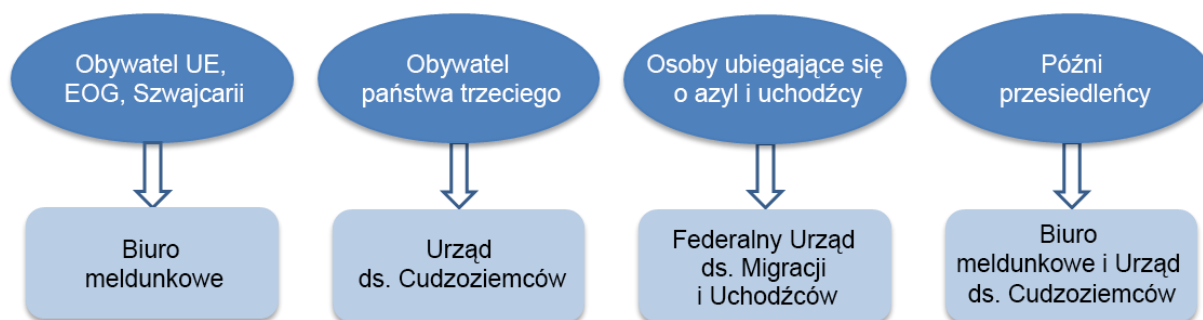
1. Osoby odpowiedzialne za kontakt po przyjeździe do Niemiec

Jako obywatele państwa członkowskiego Unii Europejskiej (UE), Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) lub Szwajcarii korzystacie Państwo w Niemczech ze swobody poruszania się. EOG składa się z państw członkowskich UE oraz Islandii, Liechtensteinu i Norwegii.

Obywatele państw nienależących do UE, EOG czy Szwajcarii są tak zwanymi **obywatelami państw trzecich**.

Jeśli byli Państwo zmuszeni do opuszczenia swojej ojczyzny z powodu prześladowań politycznych, rasowych albo religijnych, należą Państwo do **grupy ubiegających się o azyl i uchodźców**.

Późni przesiedleńcy to obywatele niemieccy z byłych państw ZSRR i innych państw Europy Wschodniej. Dla nich przed przyjazdem do Niemiec z krajów pochodzenia musi być przeprowadzona formalna procedura przyjmowania imigrantów w Federalnym Urzędzie Administracji.

2. Informacje o prawie pobytu:

Urząd ds. Cudzoziemców powiatu Olpe jest odpowiedzialny za wszystkie sprawy związane z prawem do pobytu.

W przypadku, gdy nie są Państwo obywatelem państwa członkowskiego UE, EEA, Szwajcarii i chcą pozostać w Niemczech na stałe, potrzebują Państwo zezwolenia, tak zwanego **dokumentu pobytowego (Aufenthaltstitel)**. Istnieją następujące dokumenty pobytowe:

- **Zezwolenie na pobyt:** Dokument pobytowy jest czasowo ograniczony. Wydawany jest dla osób, które chcą zdobyć w Niemczech wykształcenie, imigrują do Niemiec ze względów rodzinnych lub z przyczyn prawnomiędzynarodowych, humanitarnych lub politycznych chcą pozostać w Niemczech.
- **Zezwolenie na osiedlenie się:** Zezwolenie na osiedlenie się wydawane jest na czas nieograniczony i pozwala na podjęcie pracy. Aby otrzymać niniejsze zezwolenie, należy wykazywać znajomość języka niemieckiego.

- **Zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE:** Zezwolenie na osiedlenie się wydawane jest na czas nieograniczony i pozwala na podjęcie pracy oraz na mobilność w granicach UE. Aby otrzymać niniejsze zezwolenie, należy wykazywać znajomość języka niemieckiego.
- **Niebieska karta UE:** Karta jest początkowo czasowo ograniczona. Aby otrzymać niebieską kartę, należy przedstawić niemiecki lub uznawany, równorzędny zagraniczny dyplom ukończenia studiów wyższych lub udokumentować przynajmniej pięcioletnie doświadczenie zawodowe potwierdzone porównywalnymi kwalifikacjami. Ponadto należy wykazać, że roczne wynagrodzenie wynosi minimalnie 47 600 euro (tj. 2/3 rocznej kwoty służącej jako podstawa do obliczenia podstawowej składki ogólnego systemu emerytalnego = 71 400 euro, stan na 2014).

Osoby ubiegające się o azyl otrzymują na czas postępowania azylowego **tymczasowe zezwolenie na pobyt (Aufenthaltsgestattung)**. Jeśli wynik postępowania jest pozytywny, osoba ubiegająca się o azyl jest uprawniona do pobytu w Niemczech i otrzymuje **zezwolenie na pobyt (Aufenthaltserlaubnis)**. Jeśli wniosek zostanie odrzucony wystawiana jest **zgoda na pobyt tolerowany (Duldung)**. Osoba taka jest zobowiązana do opuszczenia kraju. Tymczasowe zezwolenie na pobyt i zgoda na pobyt tolerowany nie są zezwoleniem na pobyt!

3. Naturalizacja

Jeżeli mieszkają Państwo na stałe w Niemczech, pod pewnymi warunkami mogą się Państwo poddać naturalizacji, to znaczy przyjąć niemieckie obywatelstwo. Konieczne jest do tego złożenie wniosku. Odpowiednie formularze otrzymają Państwo w Urzędzie ds. Obywatelstwa powiatu Olpe.

Naturalizacja kosztuje zasadniczo 225 euro od osoby. Za małoletnie dzieci, które nie mają własnych dochodów i wraz z rodzicami nabędą obywatelstwo, opłata wynosi 51 euro za każde dziecko.

Szczegółowe informacje dotyczące procedury składania wniosku znajdują się w broszurze „Willkommen in Deutschland – Informationen für Zuwanderer“ [„Witamy w Niemczech – Informacje dla Imigrantów”] i „Wege zur Einbürgerung – Wie werde ich Deutscher?“ [„Drogi do naturalizacji – jak zostać Niemcem?”], które można otrzymać między innymi w Urzędzie ds. Cudzoziemców powiatu Olpe i w poradniach dla imigrantów.

Biuro Spraw Zagranicznych: ☎ 030 1817 2000

@ www.auswaertiges-amt.de → „Einreise und Aufenthalt“ [„Wjazd i pobyt”]

Urząd ds. Naturalizacji powiatu Olpe: Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 0 ✉ auslaenderbehoerde@kreis-olpe.de

@ www.kreis-olpe.de/Auslaenderangelegenheiten

Federalny Urząd ds. Migracji i Uchodźców: ☎ 0911 943 6390

@ www.bamf.de/einbuerbung

Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych: ☎ 030 18681 0 @ www.bmi.bund.de
(Punkt „Migration und Integration” [„Migracja i Integracja”])

Poradnie dla migrantów (patrz str. 48)

1. Autobus i kolej

W powiecie Olpe mogą się Państwo poruszać autobusami i koleją. Wymagany jest do tego ważny bilet. Na stronie internetowej **www.zws-online.de** znajdują się aktualne rozkłady jazdy, sieć autobusowa i kolejowa. Dodatkowo można tam otrzymać informacje o rodzajach i cenach biletów.

2. Bilet szkolny

Wszyscy uczniowie szkół podstawowych oraz średnich posiadający bilet szkolny mogą **bezpłatnie korzystać z autobusów i kolei** na obszarze powiatu Olpe i Siegen-Wittgenstein. Nie dotyczy to jednak stażystów pobierających wynagrodzenie ani uczniów wieczorowych szkół zawodowych. Uczniowie otrzymują bilet szkolny bezpośrednio od szkół. Ważny jest we wszystkie dni roku i o każdej porze. Biletu jest imienny, to znaczy tylko uczeń, do którego należy bilet, może bezpłatnie korzystać z komunikacji.

3. Karta mobilności (MobilitätsCard)

Dzięki karcie mobilności mogą Państwo korzystać na całym obszarze powiatu Olpe oraz Siegen-Wittgenstein z **komunikacji autobusowej i kolejowej** przez całą dobę. Aktualnie karta kosztuje 29,90 euro na miesiąc i mogą ją nabyć osoby mieszkające w powiecie Olpe lub Siegen-Wittgenstein, które dodatkowo otrzymają następujące świadczenia socjalne:

- zasiłek dla bezrobotnych II (Arbeitslosengeld) lub zasiłek socjalny (Sozialgeld) z Jobcenter Olpe / Siegen-Wittgenstein,
- dodatkowa pomoc na utrzymanie lub podstawowe utrzymanie dla osób starszych jak i w przypadku renty z powodu całkowitej niezdolności do pracy otrzymana z urzędów opieki społecznej miast i gmin powiatu Olpe lub powiatu Siegen-Wittgenstein,
- dodatkowa pomoc na utrzymanie zgodnie z federalną ustawą o ubezpieczeniach,
- świadczenia zgodnie z ustawą o świadczeniach dla ubiegających się o azyl przyznanych przez urzędy opieki społecznej miast i gmin powiatu Olpe lub powiatu Siegen-Wittgenstein.

Ponadto w określonym czasie z karty mobilności może skorzystać do czterech osób jadących autobusem lub koleją z właścicielem karty bez ponoszenia dodatkowych kosztów. Wniosek o przyznanie karty mobilności można składać w Jobcenter, w Urzędzie Spraw Obywatelskich lub w urzędach opieki społecznej miast i gmin powiatu Olpe lub powiatu Siegen-Wittgenstein. Proszę przynieść ze sobą kopię aktualnej decyzji administracyjnej o przyznaniu świadczeń socjalnych.

Karta mobilności i bilet szkolny

- Powiat Olpe: ☎ 02761 / 81 0 ✉ info@kreis-olpe.de
@ www.kreis-olpe.de/Sozialticket
- Powiat Siegen-Wittgenstein: ☎ 0271 / 333 0
@ www.siegen-wittgenstein.de → „Bürgerservice“ [„Usługi dla obywateli”]
→ „Verkehr und Mobilität” [„Komunikacja i mobilność”] → „öffentlicher
Personennahverkehr” [„Transport publiczny”]
- Zweckverband Personennahverkehr Westfalen-Süd (ZWS)
(Związek Celowy Lokalnego Transportu Pasażerskiego Westfalii Południowej):
☎ 0271 / 333 2432 @ www.zws-online.de

■□□ Praca i zawód

Możliwości dostępu do rynku pracy w Niemczech zależą od Państwa kraju pochodzenia. Obywatele UE mają nieograniczony dostęp do rynku pracy, co oznacza, że nie potrzebują pozwolenia na pracę. Jeśli pochodzą Państwo z kraju spoza UE, istnieją specjalne uregulowania. Znajdą je Państwo na przykład w Internecie na stronie **www.bmas.de**.

1. Uznawanie zagranicznych świadectw i dokumentów

W celu uznania świadectw i dyplomów zdobytych za granicą wprowadzono *ustawę nostryfikacyjną*. Ustawa ta gwarantuje sprawdzenie równoważności kwalifikacji zawodowych nabytych za granicą poprzez porównanie ich z niemieckimi wymaganiami zawodowymi.

W przypadku znalezienia pracy mogą Państwo w wielu zawodach, tzw. zawodach nieregulowanych, podjąć tę pracę od razu, bez formalnego uznania kwalifikacji.

O tym, czy nostryfikacja Państwa dyplomów jest konieczna, można dowiedzieć się na stronie internetowej pod adresem: **www.anerkennung-in-deutschland.de** Tam znajdują się także informacje, jaka instytucja jest właściwa w przypadku Państwa zawodu i gdzie można uzyskać dalsze porady. Do postępowania nostryfikacyjnego potrzebne są przeważnie poświadczane kopie świadectw wraz z tłumaczeniem. Na miejscu doradzają i udzielają Państwu wsparcia poradnie dla migrantów.

Szczegółowe informacje dotyczące postępowania nostryfikacyjnego znajdują się w broszurze „Willkommen in Deutschland – Informationen für Zuwanderer“ [„Witamy w Niemczech – Informacje dla Imigrantów”], którą można otrzymać między innymi w Urzędzie ds. Cudzoziemców powiatu Olpe i w poradniach dla imigrantów.

2. Doradztwo zawodowe, pośrednictwo miejsc pracy i nauki

Aby znaleźć w Niemczech odpowiedni zawód, można zwrócić się do różnych organów. Centra informacji zawodowej (**Berufsinformationszentren** – BIZ) dostarczają wielu informacji na temat najróżniejszych zawodów. Ponadto porad udzielają pracownicy następujących instytucji:

- **Urząd Pracy,**
- **Izba Przemysłowo-Handlowa (IHK),**
- **Jobcenter.**

Pracownicy pomogą Państwu w szukaniu odpowiedniego miejsca nauki lub stanowiska pracy. Ponadto oferowane są tam szkolenia w zakresie poszukiwania ofert pracy, podczas których mogą się Państwo nauczyć, jak pisać dokumenty aplikacyjne i co muszą zawierać takie dokumenty.

Wiele stanowisk pracy oferowanych jest w prasie codziennej. W Internecie można znaleźć oferty pracy dla danego regionu na przykład na stronie **www.stellenanzeigen.de**.

3. Prawo pracy: Czas pracy, urlop i choroba

Pełny etat w Niemczech wynosi około 40 godzin tygodniowo. Kto pracuje pięć dni w tygodniu, ma ustawowe prawo do przynajmniej 20 dni roboczych urlopu w roku.

■ Choroba

W przypadku choroby należy pamiętać:

- aby natychmiast powiadomić pracodawcę o swojej chorobie
- w przypadku choroby trwającej dłużej niż trzy dni → dostarczyć pracodawcy zwolnienie lekarskie / zaświadczenie o niezdolności do pracy (czasem może zażądać takiego zwolnienia wcześniej)
- nie trzeba przekazywać pracodawcy informacji dotyczących rodzaju choroby
- pracodawca wypłaca w czasie choroby pełną pensję przez sześć tygodni
- w przypadku choroby trwającej powyżej sześciu tygodni → Państwa Kasa Chorych wypłaca 70% Państwa wynagrodzenia (w przypadku prywatnych ubezpieczeń obowiązują inne uregulowania)

■ Ochrona przed wypowiedzeniem

W przedsiębiorstwach zatrudniających w Niemczech ponad dziesięciu pracowników obowiązuje ustawa chroniąca przed wypowiedzeniem, która chroni w razie wypowiedzenia społecznie nieuzasadnionego np. ciężarnym i matkom, które pozostają w stosunku pracy, aż do upływu czterech miesięcy od porodu, pracownikom w trakcie urlopu rodzicielskiego oraz niepełnosprawnym w stopniu znacznym. Im dłużej pracuje się w danej firmie, tym dłuższy jest ustawowy okres wypowiedzenia. Okresy wypowiedzenia mogą też wynikać z mającej zastosowanie umowy zbiorowej.

Więcej informacji znajdą Państwo na stronie internetowej **www.bmas.de**

4. Dochody i podatki

Dochody muszą być w Niemczech opodatkowane. Osoby zatrudnione otrzymują kwotę netto swojego wynagrodzenia, to znaczy, że odliczone zostały już podatki i ustalone kwoty ubezpieczeń (ubezpieczenie zdrowotne, ubezpieczenie emerytalne, ubezpieczenie na wypadek bezrobocia oraz ubezpieczenie pielęgnacyjne) i przekazane do Urzędu Skarbowego. Osoba prowadząca własną działalność powinna samodzielnie odprowadzać podatek od dochodów.

W przypadku pytań chętnie pomoże Państwu **Urząd Skarbowy**.

5. Bezrobocie

Jeśli stracą Państwo pracę, a przedtem byli zatrudnieni przynajmniej przez rok i opłacali obowiązkowe składki ubezpieczeniowe (nie dotyczy pracy typu mini job), mogą Państwo złożyć wniosek o **zasilek dla bezrobotnych**. W tym celu należy z reguły na trzy miesiące przed zakończeniem stosunku pracy zgłosić się i poinformować Agencję Pracy (Rochusstraße 3, 57462 Olpe ☎ 0180 1 555111), że poszukują Państwo pracy. Jeśli spełnią Państwo wymagania, będą Państwo otrzymywać zasiłek dla bezrobotnych przez okres od sześciu do 24 miesięcy. Nawet osoby pozostające dłużej bez pracy mają prawo do finansowego wsparcia (zasiłek dla bezrobotnych II).

Porady i pomoc w poszukiwaniu nowego stanowiska pracy oferują **agencje pośrednictwa pracy** i **Jobcenter** (kolektyw pracowników urzędów dzielnicowych i agencji pośrednictwa pracy).

Uznawanie zagranicznych świadectw

- Uznawanie kwalifikacji zawodowych:
@ www.anerkennung-in-deutschland.de
- Portal edukacyjny landu NRW:
@ www.schulministerium.nrw.de → Wyszukiwanie „Ausländische Abschlüsse“
[„Świadectwa i dyplomy zagraniczne”]
- Izba Przemysłowo-Handlowa Fosa (Foreign Skills Approval):
☎ 0911 / 815 060 ✉ info@ihk-fosa.de @ www.ihk-fosa.de
- Baza danych tłumaczy ustnych i pisemnych: @ www.justiz-dolmetscher.de

Praca w Niemczech

Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych @ www.bmas.de

Doradztwo zawodowe, pośrednictwo miejsc pracy i nauki

- Agencja pracy: Rochusstraße 3, 57462 Olpe
☎ 0180 1 555111 ✉ olpe@arbeitsagentur.de @ www.arbeitsagentur.de
- Centrum informacji zawodowej Siegen: Emilienstraße 45, 57072 Siegen
☎ 0271 / 2301 249 ✉ siegen.biz@arbeitsagentur.de
- Izba Przemysłowo-Handlowa Siegen - Oddział w Olpe: Seminarstraße 36,
57462 Olpe ☎ 02761 / 944 50 ✉ oe@siegen.ihk.de @ www.ihk-siegen.de
- Jobcenter: Hansastraße 25, 57439 Attendorn
☎ 02761 / 941 260 ✉ jobcenter-kreis-olpe@jobcenter-ge.de
- Portal zatrudnienia Agencji Pracy: @ www.jobboerse.arbeitsagentur.de
- Portal zatrudnienia i edukacji: @ www.karriere-suedwestfalen.de;
www.dasbringtmichweiter.de; www.stellenanzeigen.de
- Giełda pracy gazety Sauerlandkurier
@ www.sauerlandkurier.de/kleinanzeigen/stellenmarkt

Dochody i podatki

- Urząd Skarbowy Olpe: Am Gallenberg 20, 57462 Olpe
☎ 02761 / 9630 @ www.finanzamt-olpe.de
- Kalkulator podatków od zarobków i dochodu: @ www.bmf-steuerrechner.de

Poradnie dla migrantów (patrz str. 48)

Gazety i gazety z darmowymi ogłoszeniami

- Westfalenpost: @ www.wp.immowelt.de
- Westfälische Rundschau: @ www.wr.immowelt.de
- Siegener Zeitung: @ www.siegener-zeitung.de → „Immobilien“ [„Nieruchomości”]
- Sauerlandkurier: @ www.sauerlandkurier.de/kleinanzeigen/immobilien
- Sonntags- und Wochenanzeiger: @ www.swa-wwa.de/anzeigen
→ „Immobilien“ [„Nieruchomości”]

1. Poszukiwanie mieszkania

Przy poszukiwaniu domu lub mieszkania pomocne może okazać się przeglądanie gazet. Na przykład bezpłatny Sauerlandkurier ukazuje się w środy i w niedziele i jest rozprowadzany do wszystkich gospodarstw domowych w powiecie Olpe. Oferty z gazet publikowane są również w Internecie (patrz zielona tabela informacyjna na str. 25).

Znaleźli Państwo mieszkanie? Teraz należy nawiązać kontakt z wynajmującym!

- Najczęściej podany jest **numer telefonu**,
- niekiedy podany jest **numer identyfikacyjny** (kod) → na ofertę z kodem należy odpowiedzieć pisemnie i przesłać list gazecie, aby ta przekazała go wynajmującemu.

Przy poszukiwaniu mieszkania pomocny może być Urząd ds. Mieszkaniowych w Państwa mieście lub gminie (patrz str. 50). Tam mogą Państwo złożyć wniosek o tak zwane zaświadczenie uprawniające do mieszkania socjalnego (**Wohnungsberechtigungsschein** – WBS), jeżeli Państwa zarobki nie są zbyt wysokie i poszukują Państwo taniego mieszkania. Ponadto najemcy w Niemczech mogą ubiegać się o zasiłek mieszkaniowy. Zależy on od liczby mieszkańców w Państwa mieszkaniu, od wysokości całkowitego dochodu i wysokości czynszu. To, czy przysługuje Państwu prawo do zasiłku mieszkaniowego, można sprawdzić w Internecie na stronie www.wohngeldrechner.nrw.de.

2. Co po przeprowadzce?

Po przeprowadzce należy pamiętać o następujących sprawach:

- W ciągu tygodnia **poinformować** urząd meldunkowy w Państwa mieście lub administracji lokalnej o **nowym adresie**,
- podać nowy adres w bankach, ubezpieczalniach, urzędach i innych instytucjach (na przykład Jobcenter)
- Po przeprowadzce powinni Państwo zlecić pocztę **przekierowywanie przesyłek**, które będą przychodziły jeszcze na stary adres (listy i paczki będą automatycznie przesyłane na Państwa nowy adres),
- Jeżeli mają Państwo **telefon stacjonarny**, proszę nie zapomnieć o jego **przerejestrowaniu** przed przeprowadzką.

3. Czynsz i prawo najmu

Jeśli chcą Państwo wynająć mieszkanie, muszą Państwo wcześniej podpisać umowę najmu z wynajemcą. W niej uregulowane są następujące szczegóły:

- wysokość miesięcznego czynszu,
- wysokości opłat eksploatacyjnych (w szczególności koszty ogrzewania),
- wysokość kaucji (patrz niżej),
- czas trwania umowy najmu,
- regulamin domu (reguły koegzystencji dla wszystkich mieszkańców)

wynajmujący może zażądać kaucji dla zabezpieczenia mieszkania. Kaucja nie może w sumie przekraczać trzech miesięcznych czynszów podstawowych bez opłat eksploatacyjnych (bez ogrzewania). Wynajmujący może nią sfinansować naprawy, gdy mieszkanie zostanie w złym stanie po Państwa wyprowadzce lub pokryć zaległości czynszowe, jeśli czynsz nie został w całości opłacony.

Stowarzyszenie najemców (członkostwo płatne)

Administracja miasta i gminy: Urząd ds. Mieszkaniowych (patrz str. 50)

Dzienniki i gazety z darmowymi ogłoszeniami

- Westfalenpost: @ www.nrw.stellenanzeigen.de
- Westfälische Rundschau: @ www.nrw.stellenanzeigen.de
- Siegener Zeitung: @ www.siegener-zeitung.de → „Stellen“ [„Oferty pracy”]
- Sauerlandkurier: @ www.sauerlandkurier.de/kleinanzeigen/stellenmarkt
- Sonntags- und Wochenanzeiger: @ www.swa-wwa.de/anzeigen → „Stellenmarkt“ [„Giełda pracy”]

Wynajmujący

Pośrednictwo w wynajmie mieszkań i domów: @ www.immobilienscout24.de

Kalkulator dodatku mieszkaniowego: @ www.wohngeldrechner.nrw.de

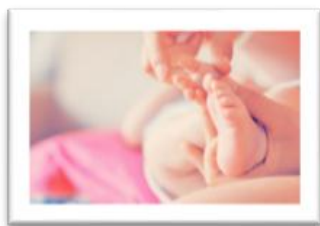
Spółdzielnia mieszkaniowa w powiecie Olpen: Schützenstraße 2, 57462 Olpe

☎ 02761 / 964 90 ✉ info@wg-olpe.de @ www.wg-olpe.de

1. Ciąża i ochrona macierzyństwa

Istnieje oferta w zakresie doradztwa przewidziana specjalnie dla rodziców. Poradnia ciążowa udostępnia przede wszystkim informacje dotyczące świadczeń finansowych i socjalnych, kwestii związanych z ciążą i okresem po porodzie, a także kwestii aborcji.

Kobiety ciężarne aktywne zawodowo znajdują się pod szczególną ochroną, tzw. **ochroną macierzyństwa**. Okres ten zaczyna się na sześć tygodni przed porodem i kończy osiem tygodni po nim. Ochrona ta jest w Niemczech uregulowana ustawowo. W tym okresie kobiety nie mogą pracować. Ich miejsce pracy zostaje zachowane, to znaczy mogą one po okresie ochronnym znowu wrócić do pracy. Oprócz tego kobiety ciężarne nie mogą pracować dłużej niż 8,5 godziny dziennie i wykonywać ciężkiej pracy fizycznej. Dokładnych informacji w tym zakresie udzieli Państwu **pracodawca** lub jedna z **poradni ciążowych**.

2. Urlop rodzicielski, zasiłek wychowawczy

W Niemczech pracownicy mają prawo do **urlopu rodzicielskiego** do trzecich urodzin dziecka. Urlop rodzicielski stwarza możliwość zajęcia się dziećmi i równocześnie utrzymania kontaktu z życiem zawodowym.

Zasiłek wychowawczy jest wsparciem ze strony państwa dla rodziców, którzy po urodzeniu dziecka chcą się nim sami opiekować i z tego względu nie są czynni zawodowo lub w niepełnym wymiarze godzin.

Szczegółowe informacje znajdują się w broszurze „Willkommen in Deutschland – Informationen für Zuwanderer” [„Witamy w Niemczech – Informacje dla Imigrantów”], którą można otrzymać między innymi w Urzędzie ds. Cudzoziemców powiatu Olpe i w Administracji Powiatu, Miasta i Gmin.

3. Położne

Kobiety oczekujące dziecka mogą zwrócić się do położnej. Położna przychodzi do Państwa i wspiera oraz doradza w okresie ciąży, jak i po narodzinach dziecka. Położna może Państwu pokazać, jak prawidłowo opiekować się dzieckiem. Ponadto są także położne rodzinne. Takie położne mogą towarzyszyć rodzinom i dzieciom, które znalazły się w szczególnej sytuacji, do ukończenia pierwszego roku życia dziecka.

Spis położnych czynnych zawodowo w powiecie Olpe otrzymają Państwo u **lekarza ginekologa** – położnika i w **szpitalach**.

4. Dodatek i zasiłek na dzieci

Obywatelom państw członkowskich UE, Islandii, Liechtensteinu, Norwegii i Szwajcarii, tak jak Niemcom, przysługuje prawo do zasiłku wychowawczego, jeżeli są w Niemczech czynni zawodowo lub w Niemczech mieszkają. Dla innych cudzoziemców obowiązuje zasada: osoby posiadające zezwolenie na osiedlenie się lub zgodnie z zezwoleniem na pobyt posiadają zezwolenie na podjęcie pracy mogą otrzymać zasiłek wychowawczy. Dodatek na dziecko wypłacany jest od narodzin dziecka do ukończenia przez nie 18. roku życia. Jeżeli dziecko zdobywa wykształcenie lub studiuje, prawo to wydłuża się do 25. roku życia. Dodatek na dziecko wypłacany jest w **Kasie Rodzinnej Agencji Pracy** po złożeniu wniosku. Dodatkowo rodzinom z dziećmi przysługuje tzw. kwota wolna od podatku od dochodów i wynagrodzeń. Formularz wniosku o zasiłek na dziecko otrzymać można w kasie rodzinnej, a także online na stronie internetowej: **www.arbeitsagentur.de** (→ „Bürgerinnen und Bürger“ [„Obywatelki i obywatele“] → „Familie und Kinder“ [„Rodzina i dzieci“])

5. Doradztwo rodzinne

Małżeństwo i założenie rodziny jest dla wielu ludzi ważnym etapem w życiu, z którym wiążą swoje osobiste szczęście. Niestety w niektórych wypadkach właśnie tam mogą pojawić się problemy. Dlatego w powiecie Olpe istnieją różne placówki, do których można zwrócić się w trudnych sytuacjach:

Poradnie rodzinne	
Telefon alarmowy Domu Pobytu dla Kobiet	☎ 02761 / 834 025 (czynny przez całą dobę)
Frauen helfen Frauen e. V. (Kobiety pomagają kobietom)	☎ 02761 / 1722; Friedrichstraße 24, 57462 Olpe ✉ info@frauenhelfenfrauen-olpe.de @ www.frauenhelfenfrauen-olpe.de
AufWind Katholischer Jugend- und Familiendienst (Katolicka Służba ds. Młodzieży i Rodziny)	☎ 02761 / 921 1521; Kolpingstraße 62, 57462 Olpe ✉ aufwind-olpe@caritas-olpe.de @ www.aufwind-olpe.de
Urząd ds. Młodzieży powiatu Olpe	Westfälische Straße 75, 57462 Olpe ☎ 02761 / 810 ✉ jugendamt@kreis-olpe.de @ www.kreis-olpe.de/jugendamt
Policja w Olpe	☎ 110; Kortemickestraße 2, 57462 Olpe @ www.polizei-nrw.de
Telefon zaufania dla kobiet dotkniętych przemocą	Całodobowa bezpłatna pomoc w różnych językach ☎ 08000 / 116 016 ✉ info@hilfetelefon.de @ www.hilfetelefon.de

6. Możliwości opieki nad dzieckiem

Po urodzeniu dziecka mają Państwo możliwość uczestniczenia wspólnie ze swoim dzieckiem m.in. w grupach raczkujących i grupach zabaw. Tam Państwa dziecko pozna inne dzieci w swoim wieku, a rodzice mogą równocześnie wymienić doświadczenia i porozmawiać o problemach z innymi rodzicami.

w wieku do trzech lat:	od pierwszego roku do wieku szkolnego:	w wieku szkolnym:
▪ Grupy raczkujące ▪ W domu opiekunek / opiekunów ▪ Grupy zabaw ▪ Przedszkola	▪ Przedszkola ▪ W domu opiekunek / opiekunów	▪ Szkoły całodzienne ▪ Pomoc w zadaniach domowych

Dzieci w wieku od pierwszego do szóstego roku można zapisać do **przedszkola**. Od 2013 roku mają Państwo prawo do miejsca w przedszkolu dla swojego dziecka, co oznacza, że jeżeli potrzebują Państwo opieki nad dzieckiem, muszą Państwo ją otrzymać. Alternatywnie Państwa dziecko może otrzymać **opiekę dzienną** w domu opiekunki lub opiekuna.

Najpóźniej od trzeciego roku życia uczęszczanie do przedszkola staje się szczególnie ważne dla dzieci, ponieważ działa stymulująco na ich rozwój i znajomość języka niemieckiego.

Ponieważ liczba miejsc w przedszkolach jest ograniczona, należy jak najszybciej złożyć wniosek o przyjęcie. W tej sprawie najlepiej zwrócić się bezpośrednio do wybranych przedszkoli w Państwa okolicy. Spis wszystkich przedszkoli w powiecie Olpe znajdują Państwo w Internecie na stronie www.kreis-olpe.de/kindertageseinrichtungen.

Opłata za miejsce w przedszkolu jest uzależniona od Państwa dochodów i liczby godzin, podczas których dziecko jest pod opieką (25, 35 lub 45 godzin).

Wsparcia przy szukaniu miejsca w placówce opieki dziennej u opiekunki / opiekuna, jak i w poszukiwaniu przedszkola w okolicy oferuje **Specjalistyczna Placówka ds. Pomocy Finansowej dla Młodzieży** powiatu Olpe.

Agencja pracy: Rochusstraße 3, 57462 Olpe
☎ 0180 1 555111 ✉ olpe@arbeitsagentur.de @ www.arbeitsagentur.de

Poradnie dla dzieci, młodzieży i rodziców: @ www.bke.de

Federalne Ministerstwo ds. Rodziny, Osób Starszych, Kobiet i Młodzieży
☎ 0180 1 907050 @ www.bmfsfj.de

Zasiłek wychowawczy

Powiat Olpe: Specjalistyczna Placówka ds. Pomocy Finansowej dla Młodzieży:
Westfälische Straße 75, 57462 Olpe ☎ 02761 / 81 0 ✉ jugendamt@kreis-olpe.de
@ www.kreis-olpe.de/elterngeld

Kasa rodzinna: Franziskanerstraße 6, 57462 Olpe
☎ 02761 / 941260 @ www.familienkasse.de

Ginekologdzy

Położne

- Kontakt można nawiązać za pośrednictwem: lekarza ginekologa, szpital, kasę chorych
- Deutscher Hebammenverband e.V. (Związek Niemieckich Położnych):
☎ 0721 / 981 890 ✉ info@hebammenverband.de @ www.hebammenverband.de
- Landesverband der Hebammen e.V. (Krajowy Związek Położnych)
☎ 0221 / 9465 7308 ✉ redaktion@hebammen-nrw.de @ www.hebammen-nrw.de

Opieka nad dzieckiem

- Opieka dzienna nad dzieckiem:
 - Powiat Olpe: Specjalistyczna Placówka ds. Pomocy Finansowej dla Młodzieży:
Westfälische Straße 75, 57462 Olpe ☎ 02761 / 81 572
✉ jugendamt@kreis-olpe.de @ www.kreis-olpe.de/kindertagesbetreuung
 - Tageselternverein der kfd im Kreis Olpe e. V.: (Związek opiekunów dziennych
kfd w powiecie Olpe): Kolpingstraße 62, 57462 Olpe
☎ 02761 / 921 1911 ✉ tageselternverein@caritas-olpe.de
@ www.tageselternverein-olpe.de
- Przedszkola:
Powiat Olpe: Specjalistyczna Placówka ds. Pomocy Finansowej dla Młodzieży: Westfälische
Straße 75, 57462 Olpe
☎ 02761 / 81 470 ✉ jugendamt@kreis-olpe.de
@ www.kreis-olpe.de/kindertagesbetreuung → „Kindertageseinrichtungen” [„Placówki opieki
dziennej dla dzieci”]

Administracja powiatu, miasta i gminy (patrz str. 50)

Poradnie dla migrantów (patrz str. 48)

Poradnia dla kobiet w ciąży, poradnie rodzinne

- Frauenwürde e. V., Mirjam (Godność kobiety) – Poradnia dla kobiet w ciąży:
Löherweg 4, 57462 Olpe ☎ 02761 / 838 717 ✉ beratungsstelle@mirjam-olpe.de
@ www.frauenwuerde.de/mirjam-olpe.html
- Katholischer Sozialdienst für den Kreis Olpe (ksd): (Katolicka Służba Społeczna na rzecz
Powiatu Olpe) Mühlenstraße 5, 57462 Olpe
☎ 02761 / 83680 ✉ schwangerenberatung@ksd-olpe.de
@ www.ksd-olpe.de/beratungsstelle
- Dzieło diakonii Wittgenstein: Frankfurter Straße 28, 57462 Olpe
☎ 02761 / 835 3955 ✉ info@diakonie-wittgenstein.de
@ www.diakonie-wittgenstein.de → „Sozialberatung” [„Doradztwo socjalne”] →
„Schwangerenberatung” [„Poradnia dla kobiet w ciąży”]

1. System szkolnictwa w Niemczech

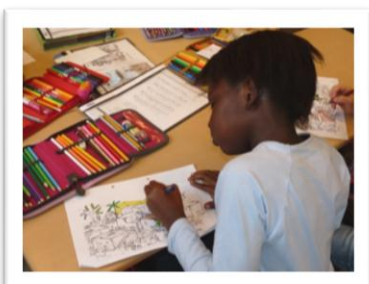
Wszystkie dzieci mieszkające w Niemczech muszą chodzić do szkoły. Uczęszczanie do szkół państwowych jest **bezpłatne**. **Obowiązek szkolny** dotyczy także dzieci i młodzieży z upośledzeniem.

W przypadku problemów ze znalezieniem pieniędzy na wypełnienie obowiązku szkolnego Państwa dziecka lub na przykład na wycieczki szkolne, można starać się o **dofinansowanie do wycieczek szkolnych, dodatkowych zajęć językowych**. Aby jednak otrzymać dofinansowanie, trzeba spełnić pewne wymagania. Dotyczy to również osób starających się o azyl i ich dzieci. Szczegółowe informacje w różnych językach znajdą Państwo w Internecie na stronie www.kreis-olpe.de/Bildungs-und-Teilhabepaket.

W Niemczech istnieją następujące instytucje szkolnictwa:

Szkoła podstawowa (edukacja podstawowa)	Szkoły średnie (szkolnictwo ponadpodstawowe 1. i 2. stopnia)	Kształcenie dla dorosłych
Klasy 1 – 4	- Klasy 5 – 10 lub 12 - Szkoły główne - Szkoły realne - Gimnazja - Szkoły ponadpodstawowe (szkoła główna i realna razem) - Zespół szkół (można w nich uzyskać wszystkie świadectwa ukończenia szkoły)	- Szkoły zawodowe - Szkoła wieczorowa - Uniwersytet Ludowy - Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej - Uniwersytet otwarty ...

Po ukończeniu szkoły głównej lub realnej młodzież może uczęszczać do szkoły średniej 2. stopnia aż do egzaminu dojrzałości tzw. matury (Abitur) lub do technicznego egzaminu maturalnego. Zdanie matury uprawnia do podjęcia studiów na uniwersytetach i w szkołach wyższych. Alternatywnie można podjąć naukę zawodu. Obejmuje to również uczęszczanie do szkoły zawodowej. W szkole wieczorowej istnieje dodatkowo możliwość zdobycia dyplomu.

Dzieci i młodzież, które przybędą do Niemiec w trakcie trwania szkoły (tzw. **Seiteneinsteiger**), wymagają specjalnej pomocy. Dla nich przewidziane jest doradztwo Gminnego Centrum Integracji (patrz str. 50) zanim przejdą do zwykłej klasy.

2. Kształcenie zawodowe

Dobre wykształcenie jest istotnym warunkiem powodzenia w chwili rozpoczęcia życia zawodowego. Aby znaleźć pracę w Niemczech, ważne jest posiadanie wykształcenia zawodowego lub dyplom ukończenia studiów. Nauka zawodu obejmuje praktyczne przyuczanie w zakładzie i równocześnie naukę teorii w szkole zawodowej. Kształcenie zawodowe trwa w zależności do zawodu od dwóch do czterech lat.

- Warunkiem rozpoczęcia **nauki zawodu** jest z reguły świadectwo ukończenia szkoły głównej.
- Warunkiem podjęcia **studiów** jest posiadanie w zależności od typu szkoły wyższej ogólnego świadectwa dojrzałości (Abitur), ewentualnie świadectwa dojrzałości upoważniającego do studiowania na kierunkach zawodowych (Fachhochschulreife).

Także po ukończeniu szkoły istnieje wiele możliwości dalszego kształcenia. W ramach kształcenia dorosłych można nabyć ogólne kwalifikacje lub ukończyć szkołę na przykład na uniwersytecie ludowym (VHS) lub w Niemieckiej Centrali Wymiany Akademickiej (DAA). Istnieją kursy dzienne i wieczorowe, a także nauczanie eksternistyczne (w domu) na przykład na uniwersytecie otwartym.

Agencja pracy: Rochusstraße 3, 57462 Olpe

☎ 0180 1 555111 ✉ olpe@arbeitsagentur.de @ www.arbeitsagentur.de

Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej (DAA): Bahnhofstraße 15, 57462 Olpe

☎ 02761 / 838 6901 ✉ info.olpe@daa.de @ www.daa-olpe.de

Portal pracy i edukacji: @ www.karriere-suedwestfalen.de www.dasbringtmichweiter.de; www.stellenanzeigen.de

Powiat Olpe: Urząd ds. Opieki Socjalnej: Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 810 ✉ info@kreis-olpe.de @ www.kreis-olpe.de/Bildungs-und-Teilhabepaket

Poradnie dla migrantów (patrz str. 48)

Przegląd zawodów wymagających szkolenia: @ www.berufenet.arbeitsagentur.de

Uniwersytet ludowy Olpe (VHS): Kurfürst-Heinrich-Str. 34, 57462 Olpe

☎ 02761 / 923 630 ✉ info@vhs-kreis-olpe.de @ www.vhs-kreis-olpe.de

1. Telefony alarmowy

Wszystkie poniższe telefony alarmowe są **bezpłatne** i **czynne** dla Państwa **przez całą dobę**:

Telefony alarmowy	
Pogotowie ratunkowe (w nagłych wypadkach)	☎ 112
Policja	☎ 110
Lekarz dyżurny / lekarz dyżurujący w czasie weekendu	☎ 116 117
Telefon alarmowy Domu Pobytu dla Kobiet	☎ 02761 / 834 025
Telefon zaufania (darmowy)	☎ 0800 1110111 oder 0800 1110222

2. Pomoc w razie choroby i wypadków

W razie choroby należy udać się do miejscowego lekarza pierwszego kontaktu. Udzieli on Państwu pomocy i ewentualnie skieruje do lekarza specjalisty.

Spis wszystkich gabinetów lekarskich oraz aptek w powiecie Olpe można otrzymać w Państwa **Kasie Chorych**.

■ Pomoc w Państwa języku ojczystym

Nie mówią Państwo jeszcze zbyt dobrze po niemiecku i z tego względu chcą się Państwo udać do lekarza, który mówi w Państwa języku? Związek Lekarzy Ustawowych Kas Chorych może Państwu w tym pomóc. Adresy i numery telefonów Związków Lekarzy Ustawowych Kas Chorych dostępne są na stronie internetowej **www.kbv.de**.

■ Tajemnica lekarska

Lekarzom nie wolno bez Państwa zgody przekazywać żadnych informacji dotyczących Państwa – ani organom państwa, ani pracodawcy czy członkom rodziny.

■ Koszty za leczenie szpitalne i lekarstwa

Koszty leczenia lekarskiego, pobytu w szpitalu czy leków pokrywają z reguły kasy chorych. Z tego względu istotne jest posiadanie ustawowego lub prywatnego ubezpieczenia zdrowotnego. Większość ludzi w Niemczech jest ubezpieczona w ustawowych kasach chorych.

Lekarstwa, przepisane przez lekarza, można otrzymać w aptece.

Tam niewielką część kosztów (do 10 euro) będą musieli Państwo pokryć – resztę przejmuje kasa chorych. Lekarstwa dla dzieci i młodzieży do ukończenia 18. roku życia są bezpłatne, jeżeli zostały przepisane przez lekarza.

■ Nagłe przypadki

Po wypadku i w nagłych przypadkach należy się zwracać bezpośrednio do pogotowia ratunkowego: ☎ **112**. Jeśli zachorują Państwo po godzinach pracy lekarza, można zadzwonić do lekarza pełniącego dyżur: ☎ **116 117**.

Istnieją także apteki nocne lub pełniące dyżur. Aktualne informacje na ten temat znajdują Państwo w swojej gazecie.

Szpitale w okolicy		
Klinika Helios Attendorn	☎ 02722 / 600	Hohler Weg 9 57439 Attendorn
Szpital św. Józefa, Lennestadt-Altenhundem	☎ 02723 / 6060	Uferstraße 7 57368 Lennestadt
Szpital św. Marcina, Olpe	☎ 02761 / 850	Hospitalweg 6 57462 Olpe
Klinika Pediatria DRK Siegen	☎ 0271 / 23 450	Wellersbergstraße 60 57072 Siegen
Klinika Pediatria Lüdenscheid	☎ 02351 / 460	Paulmannshöher Straße 14 58515 Lüdenscheid

3. Badania profilaktyczne

Wiele chorób można leczyć z powodzeniem, jeżeli zostaną wcześniej zdiagnozowane. Pomocne są w tym badania profilaktyczne oraz badania w kierunku wczesnego wykrycia choroby. Wiele badań profilaktycznych opłacają kasy chorych. Porad w tej kwestii udzieli Państwu lekarz.

Szczepienia należą do ważnych i skutecznych środków ochronnych. W Niemczech wszystkie szczepienia są dobrowolne. Istnieją jednak szczepienia ochronne, które są zalecane. Ich koszty przejmuje kasa chorych. W związku z tym, że choroby infekcyjne są szczególnie niebezpieczne dla niemowląt i dzieci, należy poddać dziecko szczepieniu.

W Niemczech przeprowadza się jednolite badania w ramach programu wczesnej diagnostyki dzieci od urodzenia do wieku szkolnego – tzw. **badania U**. Obejmują one badania dla dzieci (U1 do U11) i młodzieży (J1 i J2). Te regularne badania pomagają we wczesnym rozpoznaniu zaburzeń rozwoju i schorzeń u dzieci oraz w ich leczeniu. Koszty tych badań ponoszą kasy chorych.

4. Poradnia leczenia narkomani i uzależnień, grupy samopomocy

Narkotyki, alkohol, nikotyna, lekarstwa, hazard, jedzenie, internet i konsumpcja – wiele czynników może prowadzić do uzależnienia. Każde uzależnienie jest chorobą wymagającą poważnego potraktowania. Uzależnieni i ich rodziny potrzebują porady i profesjonalnej pomocy. Powinni zwrócić się oni o pomoc do **lekarza** lub do **poradni**. Im szybciej uzależnienie będzie leczone, tym większe są szanse na wyzdrowienie. Szybką i anonimową pomoc oferują również liczne organizacje i **grupy samopomocy**.

5. Integracja osób niepełnosprawnych

Państwo niemieckie wspiera równoprawny udział osób niepełnosprawnych fizycznie, psychicznie lub umysłowo w życiu społecznym. Osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym otoczone są szczególną ochroną w pracy i życiu zawodowym, np. w razie wypowiedzenia.

W przypadku niepełnosprawności otrzymają Państwo na wniosek w Urzędzie ds. Profilaktyki (Urząd ds. Opieki Socjalnej powiatu Olpe) legitymację inwalidzką potwierdzającą stopień niepełnosprawności. Mając taki dokument, można np. korzystać ze zniżek na transport publiczny.

Szczegółowe informacje na temat mieszkania, pracy, czasu wolnego, zdrowia i opieki otrzymają Państwo również w **Urzędzie ds. Opieki Socjalnej powiatu Olpe**.

W powiecie Olpe pracuje **Rzecznik Osób Niepełnosprawnych**. Zajmuje się wszystkimi kwestiami dotyczącymi niepełnosprawności i pomaga w dbaniu o interesy osób niepełnosprawnych, osiąganiu równouprawnienia i w ułatwianiu jak najpełniejszego dostępu do życia społecznego.

Wsparcia udziela także **Rzecznik Praw Obywatelskich**. Przyjmuje on zażalenia osób niepełnosprawnych i ich rodzin, jeśli zostali potraktowani niesprawiedliwie ze względu na swoją niepełnosprawność. Rzecznik Praw Obywatelskich jest niezależny i pośredniczy w sytuacjach konfliktowych związanych z niepełnosprawnością. Rzecznik Praw Obywatelskich jest zobowiązany do zachowania tajemnicy.

6. Starość i opieka

Osoby wymagające opieki chcą jak najdłużej żyć w swoim środowisku. Niestety zdarzają się sytuacje, w których opieka w domu jest niewystarczająca. Może się okazać, że niezbędna jest stała opieka w domu opieki. Jeśli koszty za dom opieki nie mogą być pokryte z własnych dochodów i majątku, można złożyć wniosek o wsparcie opiekuńcze. W tej kwestii doradza **Urząd ds. Opieki Socjalnej powiatu Olpe**.

Ponadto informacji i porad udzielają **punkty opieki** wspólnie z **poradnią opieki** powiatu Olpe np. w sprawie pomocy ambulatoryjnej i stacjonarnej oraz świadczeń wsparcia i ofert. Pomagają Państwu w znalezieniu odpowiedniej osoby odpowiedzialnej za kontakt i w przygotowaniu wniosku.

Rzecznik Osób Niepełnosprawnych (osoba pilotująca wszystkie kwestie związane z niepełnosprawnością):

Powiat Olpe: Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 332 ✉ p.luetticke@kreis-olpe.de

@ www.kreis-olpe.de/behindertenbeauftragte

Federalna Centrala Uświadamiania Zdrowotnego

☎ 0221 / 8992-0 ✉ poststelle@bzga.de @ www.bzga.de

Lekarz rodzinny lub specjalista

Kasa Chorych (tutaj znajduje się spis wszystkich gabinetów lekarskich i aptek w powiecie Olpe)

Powiat Olpe: Urząd ds. Opieki Socjalnej: Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 0 ✉ info@kreis-olpe.de @ www.kreis-olpe.de/menschen-mit-behinderung

Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich (niezależna instancja przyjmująca zażalenie od osób niepełnosprawnych)

Postfach 1769, 57445 Olpe ☎ 02761 / 83 4800 ✉ ombudsmann@kdz-ws.net

@ www.kreis-olpe.de/ombudsmann

Doradztwo opiekuńcze Kreis Olpe, Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 0 ✉ info@kreis-olpe.de @ www.kreis-olpe.de/pflegeberatung

Poradnie ds. uzależnień

- Caritas – poradnia ds. uzależnień: Kolpingstraße 62, 57462 Olpe ☎ 02761 / 921 1411
✉ suchtberatung@caritas-olpe.de @ www.caritas-suchtberatung-olpe.de
- Diakonia Plettenberg: Bahnhofstraße 25, 58840 Plettenberg ☎ 02391 / 9540 20
✉ sekretariat@sbst-plettenberg.de @ www.diakonie-plettenberg.de
- KISS – punkty informacyjne dla grup samopomocy
✉ kiss@efl-siegen.de @ www.kirchenkreis-siegen.de
 - Frankfurter Straße 28, 57462 Olpe ☎ 02761 / 835 3954
 - Burgstraße 23, 57072 Siegen ☎ 0271 / 250 2850
- Poradnia społeczno-psychiatryczna powiatu Olpe: Westfälische Straße 75, 57462 Olpe
☎ 02761 / 81 0 ✉ info@kreis-olpe.de
@ www.kreis-olpe.de/sozialpsychiatrische-hilfen

Przegląd publicznych kas chorych: Związek Kas Chorych

@ www.gkv-spitzenverband.de (Punkt „Krankenversicherung“ [„Ubezpieczenie zdrowotne“])

→ „Grundprinzipien“ [„Podstawowe zasady“]

→ „Alle gesetzlichen Krankenkassen“ [„Wszystkie publiczne kasy chorych“])

1. Transakcje pieniężne i środki płatnicze

Wiele transakcji pieniężnych odbywa się w Niemczech bezgotówkowo. Przy płatnościach bezgotówkowych korzysta się z tzw. konta oszczędnościowo-rozliczeniowego. Tam przekazuje się pieniądze i stamtąd są one przelewane. Zasadniczo każda osoba w Niemczech może otworzyć konto ROR w banku lub kasie oszczędnościowej.

2. Ubezpieczenia

Niemiecki system ubezpieczeń społecznych jest systemem ustawowym. Chroni on finansowo na wypadek **choroby**, **bezrobocia** oraz **konieczności opieki**. Te zagrożenie życiowe są objęte **ubezpieczeniem społecznym**. Ubezpieczenie społeczne dla wszystkich osób pracujących w Niemczech jest obowiązkowe. Do tego dochodzi ubezpieczenie emerytalne, wypłacane po zakończeniu pracy zawodowej. Kwota ubezpieczenia społecznego uzależniona jest zawsze od dochodów; połowę składek opłaca pracodawca, a drugą połowę opłaca sam pracownik.

Szczegółowe informacje dotyczące obowiązkowych ubezpieczeń znajdują się w broszurze „Willkommen in Deutschland – Informationen für Zuwanderer“ [„Witamy w Niemczech – Informacje dla Imigrantów”], którą można otrzymać między innymi w Urzędzie ds. Cudzoziemców powiatu Olpe i w Poradni dla imigrantów.

Obok obowiązkowego ubezpieczenia istnieje wiele **prywatnych ubezpieczeń**, które warto zawrzeć. Należą do nich przede wszystkim:

- ubezpieczenie **od odpowiedzialności cywilnej**: w przypadku, gdy Państwo lub państwa niepełnoletnie dzieci wyrządzą komuś niezamierzoną szkodę materialną (bardzo korzystna składka),
- ubezpieczenie **wyposażenia domowego**: oferuje ubezpieczenie Państwa wyposażenia w mieszkaniu np. w przypadku pożaru, zalania, burzy, kradzieży,
- ubezpieczenie **OC pojazdów**: takie ubezpieczenie jest obowiązkowe w przypadku, gdy posiadają Państwo samochód lub motocykl.

Każde ubezpieczenie kosztuje. Dlatego warto jest wcześniej się zastanowić, czego naprawdę potrzebujemy.

3. Wsparcie

Jeśli stracą Państwo pracę, a przedtem byli zatrudnieni przynajmniej przez rok i opłacali obowiązkowe składki ubezpieczeniowe (nie dotyczy pracy typu mini job), mogą Państwo złożyć wniosek o **zasilek dla bezrobotnych**. W tym celu należy z reguły na trzy miesiące przed zakończeniem stosunku pracy zgłosić się i poinformować Agencję Pracy (Rochusstraße 3, 57462 Olpe ☎ 0180 1 555111), że poszukują Państwo pracy. Jeśli spełnią Państwo wymagania, będą Państwo otrzymywać zasiłek dla bezrobotnych przez okres od sześciu do 24 miesięcy. Nawet osoby pozostające dłużej bez pracy mają prawo do finansowego wsparcia (zasiłek dla bezrobotnych II).

Porady i pomoc w poszukiwaniu nowego stanowiska pracy oferują **agencje pośrednictwa pracy** i **Jobcenter** (kolektyw pracowników urzędów dzielnicowych i agencji pośrednictwa pracy).

W przypadku problemów finansowych właściwymi osobami odpowiedzialnymi za kontakt będą pracownicy **poradni dla osób zadłużonych centrali konsumenckiej**. Doradztwo jest z reguły bezpłatne.

Agencja pracy: Rochusstraße 3, 57462 Olpe

☎ 0180 1 555111 ✉ olpe@arbeitsagentur.de @ www.arbeitsagentur.de

Niemiecki system ubezpieczeń emerytalno-rentowych

☎ 0800 1000 48011 @ www.deutsche-rentenversicherung.de

Jobcenter: Hansastraße 25, 57439 Attendorn

☎ 02761 / 941 260 ✉ jobcenter-kreis-olpe@jobcenter-ge.de

Kasy Chorych

Poradnie dla migrantów (patrz str. 48)

Doradztwo kredytowe: Centrala Konsumencka Nadrenii Północnej – Westfalii e.V.:

Hundemstraße 29, 57368 Lennestadt ☎ 02723 / 719 570 @ www.vz-nrw.de/beratung-geld

Kasy oszczędności i banki w pobliżu

Centralne Związki ds. Niemieckiego Ubezpieczenia Społecznego

@ www.deutsche-sozialversicherung.de

1. Stowarzyszenia i związki

W Niemczech jest zarejestrowanych ponad 500 tysięcy różnych stowarzyszeń i związków. Istnieją na przykład kluby sportowe, stowarzyszenia muzyczne, stowarzyszenia społeczne, kluby młodzieżowe, stowarzyszenia rodziców, towarzystwa opieki nad zwierzętami. Jeśli szukają Państwo kontaktu z innymi ludźmi ze swojego otoczenia, powinni Państwo wstąpić do jednego ze stowarzyszeń. To pozwoli Państwu szybciej poczuć się dobrze w nowej ojczyźnie.

2. Organizacje imigranckie

W powiecie Olpe istnieje wiele organizacji imigranckich, które działają jako związki i pracują na zasadzie wolontariatu. Wiele z nich zajmuje się integracją imigrantów. Istotny wkład wnoszą do tego stowarzyszenia rodziców, w których rodzice ze środowisk imigranckich wspólnie angażują się w kształcenie swoich dzieci. Członkowie organizacji imigranckich najczęściej sami posiadają doświadczenie związane z imigracją i dlatego też potrafią pomóc w znalezieniu się i w zaaklimatyzowaniu się innym osobom, które przybyły do Niemiec i do powiatu Olpe.

Przegląd organizacji imigranckich w powiecie Olpe znajdą Państwo na stronie 47.

3. Spotkania młodzieżowe i domy wielopokoleniowe

OT (otwarte drzwi) i KOT (małe otwarte drzwi) to miejsca spotkań dla dzieci i młodzieży. Tam oferowane są różne gry, zabawy i zajęcia, a także pomoc w trudnych sytuacjach i opieka podczas ferii szkolnych. W większości zajęć można uczestniczyć bezpłatnie lub za drobną opłatą. Wstęp jest wolny.

Dom Wielopokoleniowy to centralne miejsce spotkań, które stoi otworem dla wszystkich osób. Tutaj mogą Państwo nawiązać znajomości, wspólnie spędzić czas w miłej atmosferze, pograć i pomajsterkować, wziąć udział w ciekawych kursach, wspólnie zasiać do posiłku i świętować.

Strona internetowa Państwa miasta lub gminy (patrz str. 50)

Spotkania młodzieży (drzwi otwarte) w powiecie Olpe (patrz str. 45)

Gminne centrum integracji powiatu Olpe

Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 0 ✉ kizolpe@kreis-olpe.de @ www.kreis-olpe.de/ki

Dom Spotkań Wielopokoleniowych: Löherweg 9, 57462 Olpe

☎ 02761 / 2643 ✉ bell@kv-olpe.drk.de

@ www.kv-olpe.drk.de → „Angebote” [„Oferty”] → „Senioren” [„Seniorzy”] → „Tages- und Begegnungsstätten” [„Placówki pobytu dziennego i miejsca spotkań”]

Organizacje imigranckie w powiecie Olpe (patrz str. 47)

Poradnie dla migrantów (patrz str. 48)

1. Porządek polityczny i prawny

Niemcy są państwem federalnym, składającym się z 16 krajów związkowych. Powiat Olpe należy do kraju związkowego Nadrenia Północna-Westfalia.

Niemcy są państwem demokratycznym, co oznacza, że wszelka władza pochodzi od narodu, na przykład jest sprawowana przez reprezentantów wybieranych w wyborach. Parlament Federalny (Bundestag) to zgromadzenie wybranych przedstawicieli narodu.

Ustawa Zasadnicza stanowi najważniejszą prawną podstawę koegzystencji w Niemczech. Ustawa ta jest konstytucją Republiki Federalnej Niemiec i wszystkie osoby żyjące w Niemczech muszą się podporządkować tym podstawowym prawom.

Do najważniejszych praw podstawowych należą:

- ochrona godności ludzkiej,
- prawo do życia i nienaruszalności cielesnej,
- równość wszystkich wobec prawa,
- swoboda wyznania,
- wolność przekonań,
- wolność zgromadzeń,
- wolność wyboru zawodu,
- gwarancja własności i prawa dziedziczenia,
- wolność prasy.

2. Partie i zaangażowanie polityczne

Jeżeli posiada się obywatelstwo niemieckie, można brać udział we wszystkich wyborach. Jeżeli mieszka się w Niemczech dłużej niż trzy miesiące jako obywatel innego państwa członkowskiego UE, możliwe jest wzięcie udziału w wyborach samorządowych oraz w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

3. Rady ds. Integracji

Polityczne interesy imigrantów reprezentowane są przez Rady ds. Integracji. Czasami określane są one mianem Rady ds. Cudzoziemców lub Rady Imigrantów. Doradzają radzie miejskiej we wszystkich kwestiach dotyczących imigrantów oraz w kwestiach integracji. Oprócz tego pomagają one w wielu istotnych sprawach, np. bytowych, kulturowych oraz w kwestiach związanych z azylem.

Rady i doradcy ds. Integracji wybierani są z reguły przez wszystkich imigrantów gminy. W przypadku pytań można zwrócić się do przewodniczącego Rady ds. Integracji w Olpe. (☎ 02761 / 830 ✉ integrationsrat@olpe.de).

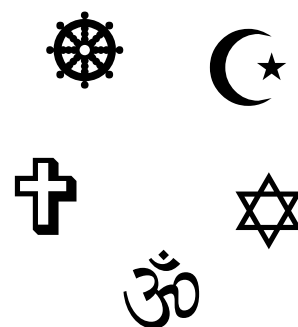
4. Religia

Konstytucja gwarantuje w Niemczech każdemu człowiekowi swobodę wyznania, to oznacza równe traktowanie wszystkich religii. Dotyczy to całego państwa. Żadnej religii nie można wyróżniać ani dyskryminować. Między państwem, a wspólnotami religijnymi istnieje jednak partnerska współpraca.

Większość ludzi w Niemczech jest wyznania chrześcijańskiego – kościoła katolickiego i kościoła ewangelickiego. Wspólnota ta liczy około 50 milionów ludzi. Licząca około cztery miliony osób społeczność muzułmańska stanowi trzecią co do wielkości wspólnotę wyznaniową w kraju. Pozostałe wyznania to między innymi prawosławni, Żydzi i buddyści.

Ustawy o niedzieli i świętach uwzględniają chrześcijańskie dni świąteczne, np. Boże Narodzenie czy Wielkanoc. W święta innych religii istnieje w niektórych krajach związkowych możliwość zwolnienia dzieci z lekcji szkolnych. Warunkiem uzyskania takiego zwolnienia jest przynależność dziecka do danego związku religijnego. Ponadto rodzice niepełnoletniego dziecka powinni, w miarę możliwości na tydzień przed świętem, złożyć pisemne usprawiedliwienie u wychowawcy klasy lub bezpośrednio w dyrekcji szkoły, tak aby byli oni poinformowani o nieobecności dziecka na zajęciach szkolnych.

Rodzice mogą decydować, czy dziecko ma uczestniczyć w lekcji religii w szkole. Z reguły w szkołach oferowane są lekcje religii katolickiej i ewangelickiej. W sprawie innych uregulowań i oferty lekcji religii w szkole najlepiej zwrócić się do wychowawcy Państwa dziecka.

Federalna Centrala Kształcenia Obywatelskiego: ☎ 0228 / 99515 0 @ www.bpb.de

Poradnie dla migrantów (patrz str. 48)

Przewodniczący Rady ds. Integracji Olpe: ☎ 02761 / 83 0 ✉ integrationsrat@olpe.de

■ ■ ■ Spis kontaktów

Przed udaniem się do podanych adresów kontaktowych prosimy o umówienie terminu przez telefon. Dzięki temu unikną Państwo czekania w kolejce.

■ Ogólna koordynacja

Gminne centrum integracji

Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 0

✉ kizolpe@kreis-olpe.de

@ www.kreis-olpe.de/ki

■ Upośledzenie: Integracja osób niepełnosprawnych

Powiat Olpe:

Specjalistyczna Placówka ds. Pomocy
Finansowej i Socjalnej

Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 0

✉ info@kreis-olpe.de

@ www.kreis-olpe.de/menschen-mit-behinderung

Rzecznik Osób Niepełnosprawnych

(osoba pilotująca wszystkie kwestie
związane z niepełnosprawnością)

Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 332

✉ p.luetticke@kreis-olpe.de

@ www.kreis-olpe.de/behindertenbeauftragte

Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich

(niezależna instancja przyjmująca zażalenie
od osób niepełnosprawnych)

Postfach 1769, 57445 Olpe

☎ 02761 / 83 4800

✉ ombudsmann@kdz-ws.net

@ www.kreis-olpe.de/ombudsmann

■ Dzieci i poradnia dla kobiet w ciąży

AufWind

Katolicka Służba Młodzieży i
Rodzinie (Katholischer Jugend-
und Familiendienst)

Kolpingstraße 62, 57462 Olpe

☎ 02761 / 921 1521

✉ aufwind-olpe@caritas-olpe.de

@ www.aufwind-olpe.de

Dzieło diakonii Wittgenstein – Poradnia dla kobiet w ciąży (Diakonisches Werk Wittgenstein)

Frankfurter Straße 28, 57462 Olpe
☎ 02761 / 835 3955
✉ info@diakonie-wittgenstein.de
@ www.diakonie-wittgenstein.de
→ „Sozialberatung“ [„Doradztwo socjalne”]
→ „Schwangeren- und Schwangerschafts-konfliktberatung“ [„Doradztwo dla kobiet ciąży i w przypadku konfliktów związanych z ciążą”]

Frauenwürde (Godność kobiety) e. V.,
Mirjam -
Poradnia dla kobiet w ciąży

Löherweg 4, 57462 Olpe
☎ 02761 / 838 717
✉ beratungsstelle@mirjam-olpe.de
@ www.frauenwuerde.de/mirjam-olpe.html

Urząd ds. Młodzieży powiatu Olpe

Westfälische Straße 75, 57462 Olpe
☎ 02761 / 810
✉ jugendamt@kreis-olpe.de
@ www.kreis-olpe.de/jugendamt

Katolicka Służba Społeczna
powiatu Olpe (ksd)
Poradnia dla kobiet w ciąży

Mühlenstraße 5, 57462 Olpe
Hansastraße 8, 57439 Attendorn
Gartenstraße 6, 57368 Lennestadt
☎ 02761 / 83680
✉ schwangerenberatung@ksd-olpe.de
@ www.ksd-olpe.de/beratungsstelle

■Przemoc wobec kobiet, przemoc domowa

Policja w Olpe

Kortemickestraße 2, 57462 Olpe
☎ 110
@ www.polizei-nrw.de

Telefon alarmowy Domu Pobytu dla Kobiet

☎ 02761 / 834 025 (czynny przez całą dobę)
✉ frauenhausolpe@gmx.de

Frauen helfen Frauen e. V.
(Kobiety pomagają kobietom)

Friedrichstraße 24, 57462 Olpe
☎ 02761 / 1722
✉ info@frauenhelfenfrauen-olpe.de
@ www.frauenhelfenfrauen-olpe.de

Telefon zaufania
Przemoc wobec kobiet

Całodobowa bezpłatna pomoc
w różnych językach
☎ 08000 / 116 016
✉ info@hilfetelefon.de
@ www.hilfetelefon.de

■Kursy integracyjne i językowe

Niemiecka Centrala Wymiany
Akademickiej (DAA):

Bahnhofstraße 15, 57462 Olpe
☎ 02761 / 838 6901
✉ info.olpe@daa.de
@ www.daa-olpe.de

IFINS – Institut Języków
Międzynarodowych:

Koblenzer Straße 29, 57072 Siegen
☎ 0271 / 7700 788
✉ info@ifins.de
@ www.ifins.de

IN VIA Katolicki Związek Pracy
Społecznej Dziewcząt i Kobiet

Kolpingstraße 62, 57462 Olpe
☎ 02761 / 921 1711
✉ invia@caritas-olpe.de
@ www.invia-caritas-olpe.de

Uniwersytet Ludowy Olpe (VHS)

Kurfürst-Heinrich-Straße 34, 57462 Olpe
☎ 02761 / 923 630,
✉ info@vhs-kreis-olpe.de
@ www.vhs-kreis-olpe.de

Uniwersytet Ludowy Siegen
(kursy alfabetyzacji)

Koblenzer Straße 73, 57072 Siegen
☎ 0271 / 333 1519
✉ vhs@siegen-wittgenstein.de
@ www.siegen-wittgenstein.de/vhs

■Agencje integracyjne

Niemiecki Czerwony Krzyż (DRK)

Löherweg 9, 57462 Olpe
☎ 02761 / 2643
✉ info@kv-olpe.drk.de
@ www.kv-olpe.drk.de

Diakonia Südwestfalen

Friedrichstraße 27, 57072 Siegen
☎ 0271 / 5003 103
✉ integrationsagentur@diakonie-sw.de
@ www.diakonie-sw.de
→ „Einrichtungen” [„Instytucje”]
→ „Beratung und Begegnung” [„Doradztwo i spotkania”]

■Spotkania młodzieżowe

Jugendzentrum Attendorn

Heggener Weg 9, 57439 Attendorn
☎ 02722 / 959 355
@ www.jugendzentrum-attendorn.de

KOT Drolshagen

Annostraße 14, 57489 Drolshagen
☎ 02761 / 710 80
✉ info@kot-drolshagen.de
@ www.kot-drolshagen.de

Dom Kultury dla Dzieci i Młodzieży
w Finnentrop (Kinder-, Jugend-
und Kulturhaus)

Am Markt 5, 57413 Finnentrop
☎ 02721 / 507 48
✉ kinderjugendkulturhaus@web.de
@ www.kinderjugendkulturhaus.de

KOT Kirchhundem

Hundemstraße 38, 57399 Kirchhundem
☎ 02723 / 717 212
✉ kot-kirchhundem@freenet.de

OT Grevenbrück

Kölner Straße 60, 57368 Lennestadt
☎ 02721 / 3817
✉ info@homeot.de
@ www.homeot.de

KOT NewKomma

Bürgermeister-Beckmann-Platz 5
57368 Lennestadt
☎ 02723 / 717 940
✉ newkomma@web.de

Lorenz-Jaeger-Haus Olpe

Frankfurter Straße 24, 57462 Olpe
☎ 02761 / 83640
✉ info@lorenz-jaeger-haus.de
@ www.lorenz-jaeger-haus.de

KOT Wenden

Hauptstraße 95a, 57482 Wenden
☎ 02762 / 2133
✉ kot.wenden@pv-wendener-land.de
@ www.kot-wenden.de

■ Opieka nad dzieckiem

Opieka dzienna nad dziećmi	Powiat Olpe: Placówka specjalistyczna Pomoc Finansowa dla Młodzieży	Westfälische Straße 75, 57462 Olpe ☎ 02761 / 81 572 ✉ jugendamt@kreis-olpe.de @ www.kreis-olpe.de/kindertagesbetreuung
Opieka dzienna nad dzieckiem	Tageselternverein der kfd im Kreis Olpe e. V. (Związek opiekunów dziennych kfd w powiecie Olpe)	Kolpingstraße 62, 57462 Olpe ☎ 02761 / 921 1911 ✉ tageselternverein@caritas-olpe.de @ www.tageselternverein-olpe.de
Przedszkola	Powiat Olpe: Placówka specjalistyczna Pomoc Finansowa dla Młodzieży	Westfälische Straße 75, 57462 Olpe ☎ 02761 / 81 470 ✉ jugendamt@kreis-olpe.de @ www.kreis-olpe.de/kindertagesbetreuung → „Kindertageseinrichtungen“ [„Placówki opieki dziennej dla dzieci”]

■ Szpitale i lekarze

Pogotowie ratunkowe (w nagłych wypadkach)	☎ 112	
Klinika Helios Attendorn	Hohler Weg 9, 57439 Attendorn ☎ 02722 / 600	
Szpital św. Józefa, Lennestadt	Uferstraße 7, 57368 Lennestadt ☎ 02723 / 6060	
St. Martinus-Hospital, Olpe	Hospitalweg 6, 57462 Olpe ☎ 02761 / 850	
Klinika Pediatria DRK Siegen	Wellersbergstraße 60, 57072 Siegen ☎ 0271 / 23 450	
Klinika Pediatria Lüdenscheid	Paulmannshöher Str. 14, 58515 Lüdenscheid ☎ 02351 / 460	
Lekarz dyżurny / lekarz dyżurujący w czasie weekendu	☎ 116 117	
Lista lekarzy	Przegląd Kas Chorych	

■ Dom Wielopokoleniowy

Dom Wielopokoleniowy Dom Spotkań	Löherweg 9, 57462 Olpe ☎ 02761 / 2643 ✉ bell@kv-olpe.drk.de @ www.kv-olpe.drk.de → „Angebote“ [„Oferty”] → „Senioren“ [„Seniorzy”] → „Tages- und Bege- gungsstätten“ [„Placówki pobytu dziennego i miejsca spotkań”]	
-------------------------------------	--	---

■ Organizacje imigranckie

Attendorn	Centro Don Bosco e. V. Wspólnota spotkań wielokulturowych	Heggener Weg 9a 57439 Attendorn ☎ 02722 / 504 67
	DITIB Attendorn, Meczet i Centrum Kulturalne e. V.	Ostwall 103 57439 Attendorn ☎ 02722 / 2415 ✉ info@ditib-attendorn.de @ www.ditib-attendorn.de
	Związek Islamski – Meczet kurdyjski w Attendorn	
	Stowarzyszenie Rodziców Hiszpańskich T-EV-A Türkischer Elternverein Attendorn e. V. (T-EV-A Stowarzyszenie Rodziców Tureckich Attendorn)	Postfach 0165 57425 Attendorn ☎ 0175 596 1539 ✉ info@teva-ev.de @ www.teva-ev.de
Drolshagen	Greckie Towarzystwo Folklorystyczne „Panagia Soumela” Drolshagen-Olpe e. V.	Brückstraße 7 57489 Drolshagen ☎ 02761 / 732 96 ✉ pontios@griechischer- folkloreverein.de @ www.griechischer- folkloreverein.de
Finnentrop	Stowarzyszenie Muzułmanów w Finnentrop	Lennestraße 17 57413 Finnentrop ☎ 02721 / 798 22
Lennestadt	Alewické Centrum Kulturalne	Grafweg 5 57368 Lennestadt
	DITIB Yeşil Camii dla Lennestadt i okolic e. V.	Von-Stephan-Straße 2 57368 Lennestadt ☎ 02721 / 601 912 ✉ info@ditib-lennestadt.de @ www.ditib-lennestadt.de
Olpe	Gmina Turecko-Islamska DITIB e. V.	Siegener Straße 2 57462 Olpe ☎ 02761 / 653 09
Wenden	Towarzystwa pedagogiczne i kulturalne Wenden e. V. - IKMB Wenden Camii	Hauptstraße 91 57482 Wenden ☎ 02762 / 989 097

■ Poradnie dla migrantów

Związek Robotniczej Opieki Społecznej (AWO)

Koblenzer Straße 136, 57072 Siegen
☎ 0271 / 338 60
✉ info@awo-siegen.de
@ www.awo-siegen.de

Caritas - Specjalistyczna Placówka ds. Integracji i Migracji

Kolpingstraße 62, 57462 Olpe
☎ 02761 / 921 1420
✉ info@caritas-olpe.de
@ www.caritas-olpe.de
→ „Einrichtungen” [„Placówki”]
→ „Fachdienst für Integration und Migration”
[„Specjalistyczna Placówka ds. Integracji i Migracji”]

Caritasverband
Olpe

Związek Międzynarodowy (IB) -
Służby migracyjne dla młodzieży

Hohler Weg 1, 57439 Attendorn
☎ 02722/ 632 595, 0151 6291 5708
✉ jmd-olpe@internationaler-bund.de
@ www.jugendmigrationsdienste.de

Verein für soziale Arbeit und Kultur
Südwestfalen e. V. (VAKS)
(Stowarzyszenie na rzecz pracy
społecznej i kultury)

Sandstraße 12, 57072 Siegen
☎ 0271 / 387 830
✉ info@vaks.info
@ www.vaks.info

■ Nagłe przypadki

Straż pożarna	☎ 112	Jeśli wybuchł u Państwa pożar lub zauważyli Państwo pożar, prosimy o natychmiastowe wybranie tego numeru.
Lekarz dyżurny, Pogotowie ratunkowe	☎ 112	W tym miejscu osoba chora lub poszkodowana w wypadku otrzyma pomoc.
Policja	☎ 110	Są Państwo ofiarą przemocy lub zauważyli akt przemocy? Proszę natychmiast skontaktować się z policją!
Opieka zdrowotna w nagłych wypadkach Lekarz dyżurujący w czasie weekendu	☎ 116 117	W przypadku, gdy zachorują Państwo w nocy lub podczas weekendu i potrzebują konsultacji lekarskiej, można wybrać ten numer telefonu.

■ Poradnia dla osób zadłużonych

Centrala Konsumentenka landu NRW e. V. Hundemstraße 29, 57368 Lennestadt
☎ 02723 / 719 570
@ www.vz-nrw.de/beratung-geld

■ Grupy samopomocy, poradnia leczenia narkomanii i uzależnień

Caritas – poradnia leczenia uzależnień Kolpingstraße 62, 57462 Olpe
☎ 02761 / 921 1411
✉ suchtberatung@caritas-olpe.de
@ www.caritas-suchtberatung-olpe.de

Diakonia Plettenberg Bahnhofstraße 25, 58840 Plettenberg
☎ 02391 / 9540 20
✉ sekretariat@sbst-plettenberg.de
@ www.diakonie-plettenberg.de

Punkty informacyjne dla grup
samopomocy (KISS) - Frankfurter Straße 28, 57462 Olpe
☎ 02761 / 835 3954
- Burgstraße 23, 57072 Siegen
☎ 0271 / 25028 50
✉ www.KISS@EFL-Siegen.de
@ www.kirchenkreis-siegen.de

Powiat Olpe:
Poradnia społeczno-psychiatryczna Westfälische Straße 75, 57462 Olpe
☎ 02761 / 81 0
✉ info@kreis-olpe.de
@ www.kreis-olpe.de/sozialpsychiatrische-hilfen

■ ■ ■ Plany miasta

■ Zarządy powiatu, miasta i gmin

Miasto Attendorn

Kölner Straße 12, 57439 Attendorn

☎ 02722 / 64 0

✉ stadt@attendorn.de

@ www.attendorn.de

Miasto Drolshagen

Hagener Straße 9, 57489 Drolshagen

☎ 02761 / 970 0

✉ rathaus@drolshagen.de

@ www.drolshagen.de

Gmina Finnentrop

Am Markt 1, 57413 Finnentrop

☎ 02721 / 512 0

✉ rathaus@finnentrop.de

@ www.finnentrop.de

Gmina Kirchhundem

Hundemstraße 35, 57399 Kirchhundem

☎ 02723 / 409 0

✉ post@kirchhundem.de

@ www.kirchhundem.de

Miasto Lennestadt

Thomas-Morus-Platz 1, 57368 Lennestadt

☎ 02723 / 608 0

✉ rathaus@lennestadt.de

@ www.lennestadt.de

Miasto Olpe

Franziskanerstraße 6, 57462 Olpe

☎ 02761 / 83 0

✉ rathaus@olpe.de

@ www.olpe.de

Gmina Wenden

Hauptstraße 75, 57482 Wenden

☎ 02762 / 40 60

✉ rathaus@wenden.de

@ www.wenden.de

Powiat Olpe – Gminne
Centrum Integracji

Westfälische Straße 75, 57462 Olpe

☎ 02761 / 81 0

✉ kizolpe@kreis-olpe.de

@ www.kreis-olpe.de/ki

■ Opis zdjęć

Agencja pośrednictwa
pracy

Policja

Ratusz

Straż pożarna

Administracja

Dworzec

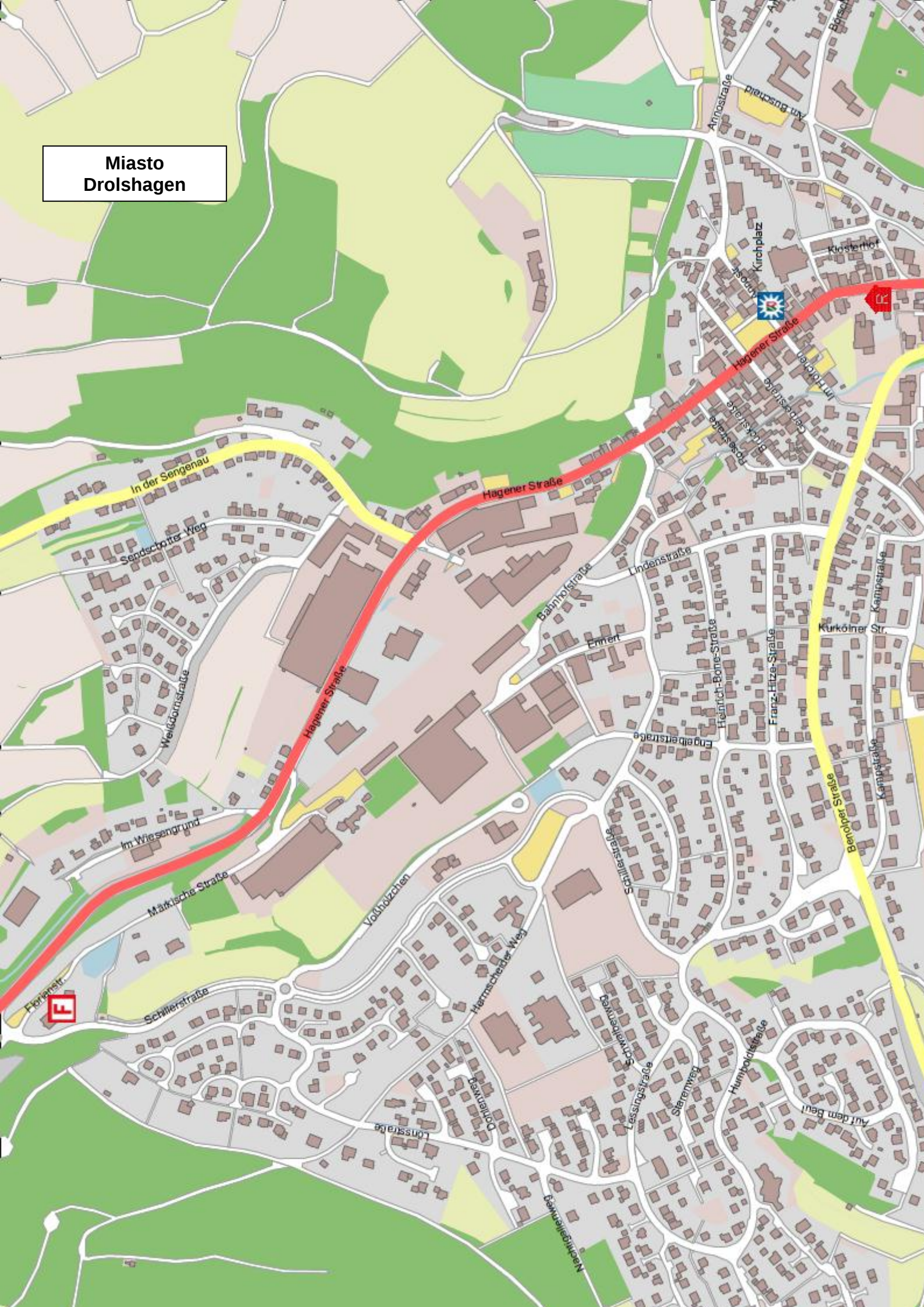

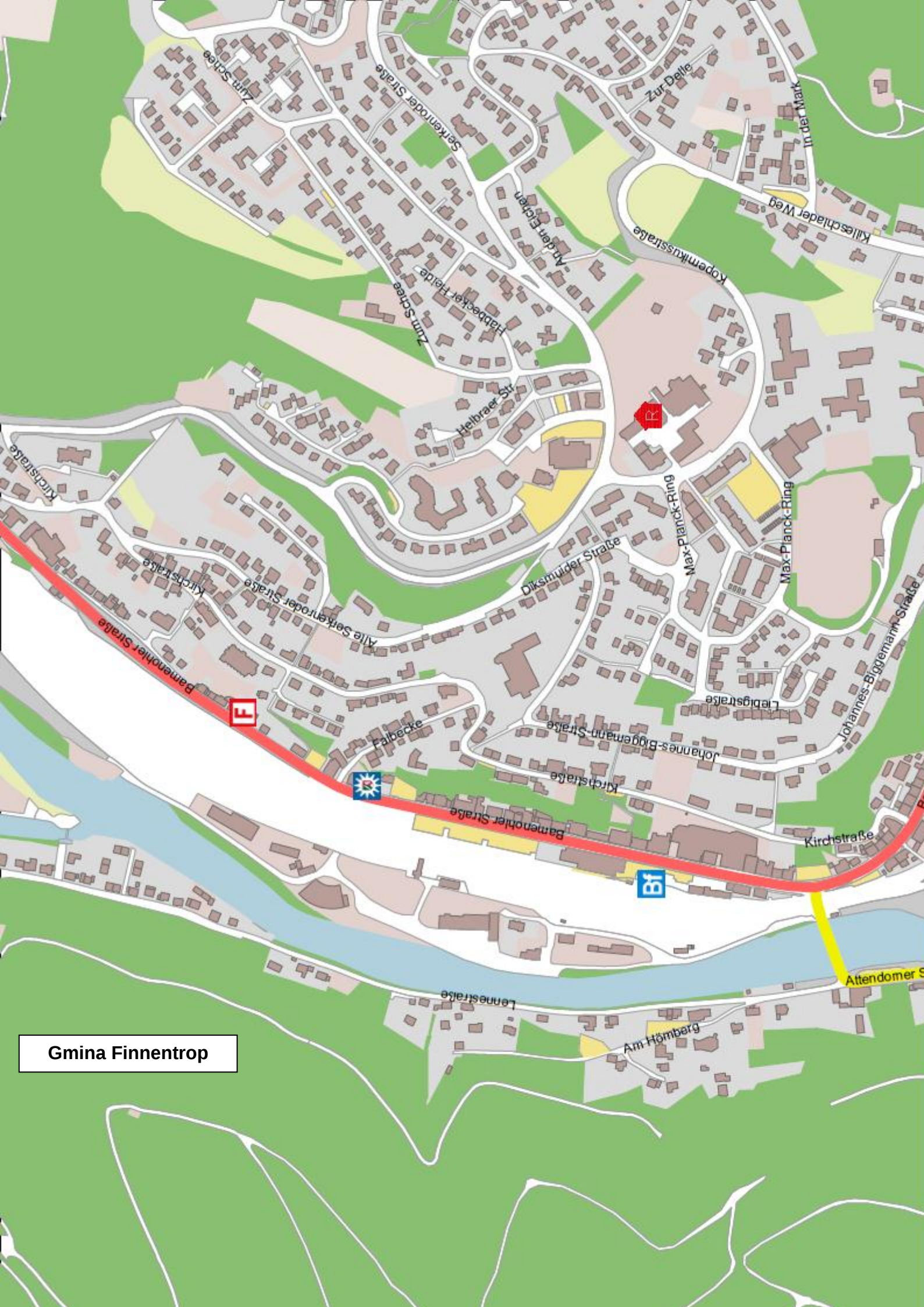
Szpital

Miasto Attendorn

Miasto
Drolshagen

Gmina Finnentrop

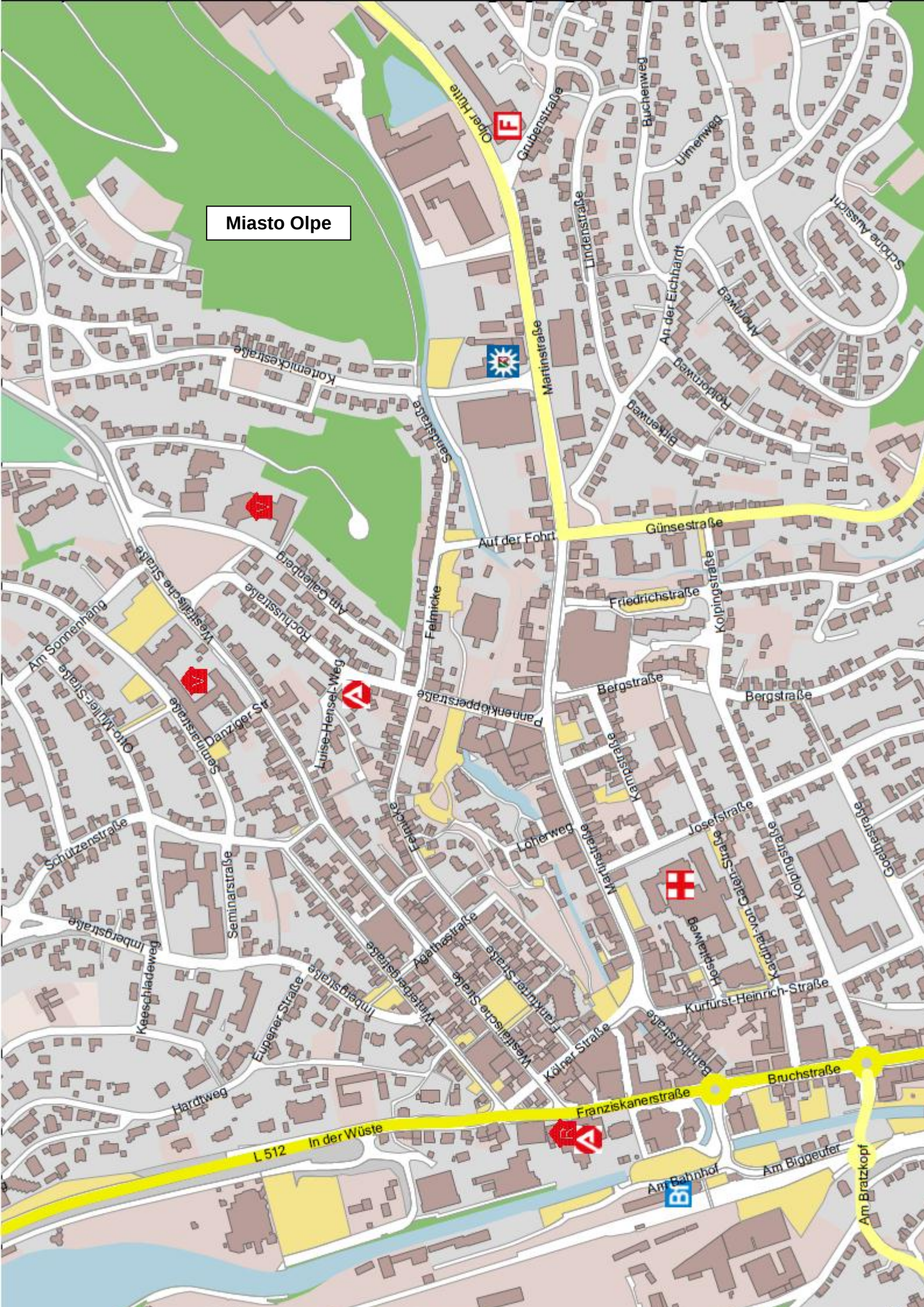
Gmina Kirchhundem

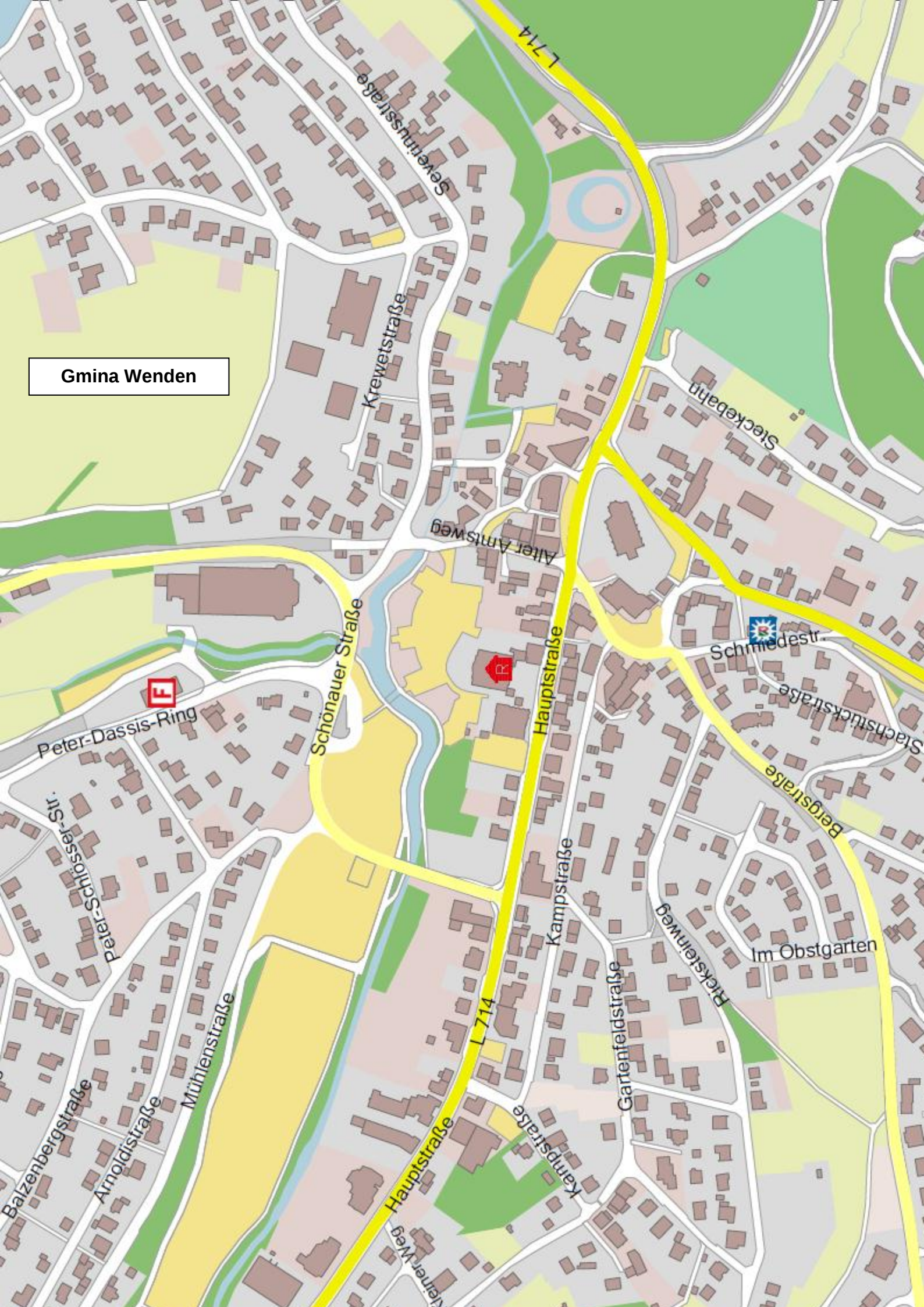
Miasto
Lennestadt

Miasto Olpe

Gmina Wenden

Notatki

[illegible]

Notatki

[illegible]

Notatki

[illegible]

Notatki

[illegible]

W nagłych przypadkach

Czasami trzeba działać szybko. Wtedy potrzebują Państwo natychmiastowej pomocy. Dlatego powinni Państwo znać poniższe numery telefonu. Wszystkie numery alarmowe są **bezpłatne i czynne przez całą dobę – także w niedziele i święta!**

Lekarz dyżurny: 112

Tu otrzymają Państwo natychmiastową pomoc w przypadku, gdy ktoś ciężko zachoruje lub doznał obrażeń.

Straż pożarna: 112

Jeśli wybuchł u Państwa pożar lub zauważyli Państwo pożar, prosimy o natychmiastowe wybranie tego numeru.

Policja: 110

Są Państwo ofiarą przemocy lub zauważyli akt przemocy? Proszę natychmiast skontaktować się z policją!

Telefon zaufania: 0800 1110111 oder 0800 1110222

Jeśli wybiorą Państwo numer lekarza dyżurnego, straży pożarnej lub policji, powinni Państwo potrafić odpowiedzieć na następujące pytania:

- **Kto** dzwoni?
- **Gdzie** miała miejsca sytuacja?
- **Co** się stało?
- **Ile** osób doznało obrażeń lub jest chorych?
- **Jaki** rodzaj obrażeń?
- Proszę **zaczekać** na dodatkowe pytania!

